

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Výkon rozhodnutí v sociálním pojištění a jeho sociální dopady

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
JUDr. Martin Šimák, Ph.D.

Autor:
Marta Žižková

6. 5. 2010

Abstract

Enforcement in social insurance and its social impacts

The topic of this bachelor thesis is the issue of procedure of social security insurance and allowance for state employment policy collection, procedure for debt recovery and securing of claims by all available legal means and evaluation of impacts on social situation of individuals.

Social security insurance is, in addition to taxes, fees and custom duties, a revenue of state budget. It is based on the solidarity principle: young people help with their payments to the elderly, healthy people help ill people and people in a difficult life situation. The solidarity principle works reliably in all developed countries of the world. By collecting social security insurance, the State creates financial resources for implementation of fundamental social rights, which are guaranteed by international conventions and the Constitution of the Czech Republic, the Charter of Fundamental Rights and Freedoms.

The main objective of this thesis is, based on interviews with payers of insurance premiums and document analysis, in the first part to make a survey of impact of recovery of claims in conducted execution proceedings into social situation of clients of District Social Security Administration Office in Strakonice and in the second part to determine to what extent the forced recovery of lawful duty has a share in deterioration of life situation of individuals.

To achieve the defined goal I have chosen a method of document analysis, content analysis technique and secondary data analysis. As an additional method I used interviewing, the method of semi-structured interview. In order to obtain as much information about this topic as possible, I used qualitative research to collect primary data. The target group consisted of payers or former payers of insurance premiums who are also debtors of District Social Security Administration Office in Strakonice and whose insurance premium debt and penalty was recovered by administrative or judicial enforcement.

Objective of the thesis has been achieved. Results of the research will raise awareness of the studied issues and may be used in practice during operation of executions in the district Social Security Administration offices.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Výkon rozhodnutí v sociálním pojištění a jeho sociální dopady vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s ust. § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Ve Strakoniciích dne 6. 5. 2010

.....

Marta Žižková

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu JUDr. Martinu Šimákovi, Ph.D., za užitečné rady, věnovaný čas, vstřícnost a pomoc při zpracování mé bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 SOUČASNÝ STAV	11
1.1 Vymezení pojmu sociálního zabezpečení	11
1.1.1 Cíle sociálního zabezpečení.....	11
1.1.2 Model sociálního zabezpečení v ČR	12
1.1.3 Financování sociálního pojištění.....	13
1.2 Pojistné na sociální zabezpečení.....	14
1.2.1 Poplatníci pojistného	15
1.2.2 Vyměřovací základ.....	15
1.2.3 Rozhodné období	16
1.2.4 Sazby pojistného	16
1.2.5 Odvod pojistného	17
1.3 Řízení o pojistném na sociální zabezpečení	17
1.4 Rozhodování o pojistném na sociální zabezpečení.....	18
1.5 Vymáhání, zajišťování a uplatňování pohledávek na pojistném	18
1.5.1 Co je to pohledávka.....	18
1.5.2 Druhy pohledávek z hlediska sociálního zabezpečení	19
1.5.3 Vymáhání pojistného.....	19
1.6 Výkon rozhodnutí	20
1.6.1 Výkon rozhodnutí obecně.....	20
1.6.2 Druhy výkonu rozhodnutí.....	20
1.6.2.1 Správní výkon rozhodnutí.....	20
1.6.2.2 Soudní výkon rozhodnutí.....	23
1.7 Zajišťování a uplatňování pohledávek	25
1.7.1 Rozhodnutí o zřízení zástavního práva podle správního řádu	26
1.7.2 Zřízení soudcovského zástavního práva	26
1.8 OSSZ a Evropská unie	27

2	CÍL PRÁCE	28
3	METODIKA	29
3.1	Použité metody a techniky sběru dat	29
3.2	Charakteristika zkoumaného souboru	29
3.3	Analýza dokumentů	30
3.4	Položený rozhovor	31
3.5	Otázky pokládané respondentům	32
4	VÝSLEDKY	33
4.1	Respondent 1	33
4.1.1	Analýza exekučních spisů	33
4.1.2	Zkrácený přepis rozhovoru	34
4.1.3	Odpovědi na výzkumné otázky	34
4.2	Respondent 2	35
4.2.1	Analýza exekučních spisů	35
4.2.2	Zkrácený přepis rozhovoru	36
4.2.3	Odpovědi na výzkumné otázky	37
4.3	Respondent 3	38
4.3.1	Analýza exekučních spisů	38
4.3.2	Zkrácený přepis rozhovoru	39
4.3.3	Odpovědi na výzkumné otázky	39
4.4	Respondent 4	40
4.4.1	Analýza exekučních spisů	40
4.4.2	Zkrácený přepis rozhovoru	41
4.4.3	Odpovědi na výzkumné otázky	42
4.5	Respondent 5	43
4.5.1	Analýza exekučních spisů	43
4.5.2	Zkrácený přepis rozhovoru	44
4.5.3	Odpovědi na výzkumné otázky	44
4.6	Analýza dat zjištěných při výběru a vymáhání pojistného	45
5	DISKUZE	53

6	ZÁVĚR	61
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	64
8	KLÍČOVÁ SLOVA	68

ÚVOD

Téma mojí bakalářské práce se týká problematiky výběru pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, postupu při vymáhání a zajišťování pohledávek všemi dostupnými zákonnými prostředky a hodnocení jeho dopadů na sociální situaci jednotlivců.

Každý člověk prožívá ve svém životě různá životní období. Mohou nastat situace, kdy však nemusí být schopen hradit všechny náklady tak, aby nestrádal. Některé takové situace mohou být nepředvídatelné, např. nemoc, úraz. Jiné může člověk v budoucnu očekávat, a tudíž se na ně připravit, např. stárí. Soubor právních předpisů, který upravuje hmotné zabezpečení a služby, jež stát zabezpečuje, reguluje nebo poskytuje občanům, kteří v důsledku sociální události nemohou být výdělečně činnými a jejichž nezadatelná sociální práva zaručená ústavou jsou ohrožena, se nazývá právo sociálního zabezpečení. Zároveň soubor těchto právních norem upravuje povinnost občanů zabezpečit se pro budoucnost a způsoby přerozdělování mezi lidmi pro krytí jejich státem uznaných sociálních potřeb.

Jedním z klíčových systémů sociálního zabezpečení v České republice je sociální pojištění, které zahrnuje důchodové pojištění a nemocenské pojištění. Jeho účelem je řešení dlouhodobé a krátkodobé sociální situace, na kterou se může každý občan připravit formou odložení části své dnešní spotřeby do budoucnosti. Sociální situace, které vyžadují poskytování dlouhodobých dávek, jsou stárí, invalidita, ovdovění a osiřené. Mezi sociální situace, které mají potřebu krátkodobého zabezpečení, patří dočasná pracovní neschopnost pro nemoc nebo úraz, karanténa, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství a ztráta zaměstnání v důsledku nezaměstnanosti.

Odložením části dnešní spotřeby do budoucnosti je realizováno financování systému sociálního pojištění prostřednictvím povinného placení pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (dále jen pojistné), které odvádí v souladu se stanovenými pravidly zaměstnanec, zaměstnavatel a osoba samostatně výdělečně činná (dále jen OSVČ).

Důvodem pro výběr tématu bakalářské práce je, že jako zaměstnanec Okresní správy sociálního zabezpečení (dále jen OSSZ) se zabývám výběrem pojistného a jeho

vymáháním všemi dostupnými zákonnými prostředky. Každodenně řeším tedy i situace klientů – dlužníků pojistného, zda je vhodné použít správní výkon rozhodnutí nebo zda podat návrh okresnímu soudu na výkon rozhodnutí prodejem movitých či nemovitých věcí dlužníka, k vymožení neuhrazeného pojistného. Z tohoto důvodu jsem se ve své bakalářské práci zaměřila na poznatky z dlouhodobé praxe v této činnosti.

V první, teoretické části bakalářské práce jsou vysvětleny základní pojmy související s problematikou sociálního zabezpečení tj. pojem, cíle a financování sociálního zabezpečení.

Druhá část bakalářské práce obsahuje vlastní výzkum. Hlavním cílem, na základě rozhovorů s poplatníky pojistného a analýzy dokumentů, je nejprve zmapovat dopady vymáhání pohledávek v rámci vedených exekučních řízení do sociální situace klientů OSSZ Strakonice a dále zjistit, v jaké míře se vynucené vymáhání zákonné povinnosti podílí na zhoršování životní situace jednotlivců.

Pro dosažení stanoveného cíle jsem zvolila metodu analýzy dokumentů, techniku obsahové analýzy a sekundární analýzy dat. Jako doplňující metodu jsem použila dotazování, techniku polořízeného rozhovoru. Se záměrem získat co nejvíce informací o zkoumané problematice, jsem využila pro sběr primárních dat kvalitativní výzkum. Cílovou skupinu tvořili plátcí nebo bývalí plátcí pojistného, kteří jsou zároveň dlužníky OSSZ Strakonice a jejichž dluh na pojistném a penále byl vymáhán správním nebo soudním výkonem rozhodnutí.

Předpokládám, že výsledky mé práce zvýší informovanost v dané zkoumané oblasti.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Vymezení pojmu sociálního zabezpečení

Sociálním zabezpečením v širším slova smyslu se rozumí podpora státu svým občanům při tzv. sociálních událostech. V průběhu života se člověk dostává do řady sociálních situací, jejichž důsledky není schopen sám nést. V každé moderní společnosti je úkolem státu, vytvořit systém, který by nepříznivým sociálním situacím předcházel, zmírňoval jejich dopady a odstraňoval je a tím naplňoval sociální práva. K tomuto účelu slouží systém sociálního zabezpečení.

1.1.1 Cíle sociálního zabezpečení

K základním cílům soudobého sociálního zabezpečení patří:

- Regulace odpovědnosti osob za jejich budoucnost (povinné pojistné systémy)
- Stanovení míry a forem sociální solidarity (povinný či dobrovolný transfer prostředků skrze daňovou soustavu nebo sponzorováním)
- Prosazování a ochrana sociálních práva, obsažených především v člancích 22 až 25 Všeobecné deklarace lidských práv (32).

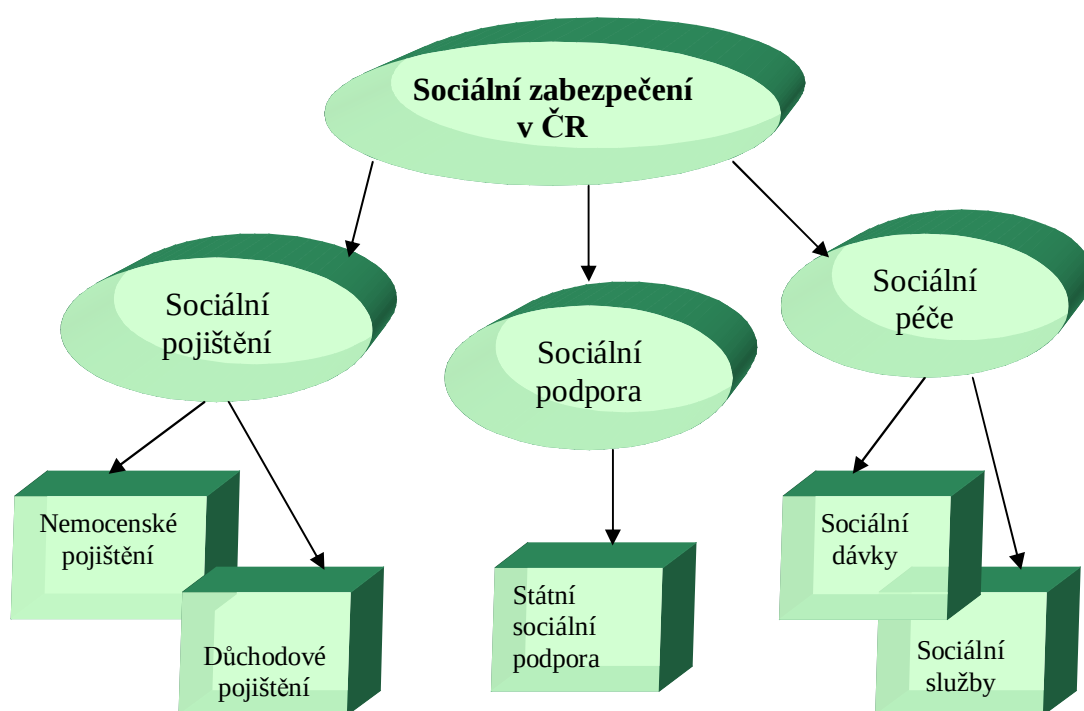
Při regulaci odpovědnosti jedince za jeho budoucnost se vychází z principu subsidiarity, který vyjadřuje myšlenku, že každý v první řadě odpovídá sám za sebe (za svou obživu, bydlení, spoření na stáří apod.), je-li toho samozřejmě schopen, s ohledem na svůj věk či zdravotní stav. Pokud řešení tíživé situace není objektivně v jeho silách, měla by pomoci rodina a teprve na třetím místě (subsidiárně) by měl pomoci stát. Jelikož však, s ohledem na lidskou povahu, není možné spoléhat na odpovědné chování všech jedinců, stanovuje stát autoritativně obligatorní míru odpovědnosti každého za svou bližší (nemoc, úraz) či vzdálenější (stáří) budoucnost.

Výdělečně činným osobám je legislativně uložena povinnost odložit část své aktuální spotřeby, např. ve formě povinného odvodu části výdělku na sociální a zdravotní pojištění (14, 41).

1.1.2 Model sociálního zabezpečení v ČR

Rozsah sociálního zabezpečení poprvé vymezila úmluva Mezinárodní organizace práce č. 102 z roku 1952. Pomoc státu při řešení sociálních událostí je poskytována konkrétními sociálními systémy, které představují nástroje k řešení nepříznivých sociálních situací.

Obr. 1 – Schéma sociálního zabezpečení v České republice

Sociální systémy:

- Sociální pojištění** – zahrnuje nemocenské a důchodové pojištění,
- Sociální podpora** – je koncipováno jako pomoc nízkopříjmovým rodinám s dětmi,
- Sociální péče** – soustřeďuje se na skupinu osob, která je určitým způsobem ohrožena (staří lidé, zdravotně postižení, dlouhodobě nezaměstnaní, aj.).

1.1.3 *Financování sociálního pojištění*

Financování sociálního pojištění je v České republice zajišťováno prostřednictvím dvoupilířového systému, který tvoří:

- a) **Veřejný pilíř**, který je založen na průběžném financování, to znamená, že pojištěnci platí povinné pojistné,
- b) **Dobrovolný soukromý pilíř**, který je založen na dobrovolné formě placení penzijního připojištění a komerčního důchodového pojištění, poskytovaného komerčními pojišťovnami v rámci životního pojištění.

Základem financování sociálního pojištění v České republice je prakticky pouze průběžné financování v rámci veřejného pilíře a jeho zdrojem je povinný příspěvek na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti. Občan se tedy podílí přímými platbami na tvorbě zdrojů nemocenského, důchodového pojištění a zdrojů určených pro státní politiku zaměstnanosti.

Platby pojistného jsou příjmovým zdrojem státního rozpočtu (Tabulka 1), představují okolo 40 % příjmů státního rozpočtu a kryjí cca 90 % všech sociálních transferů vyplácených ze státního rozpočtu (6). Kromě pojistného a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti je příjmem státního rozpočtu také penále, přírážka k pojistnému na sociální zabezpečení a pokuty ukládané podle zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v platném znění (dále jen „zákon č. 589/1992 Sb.“).

Tabulka 1 – Příjmy z pojistného celkem (v mil. Kč)

Rok	Upravený rozpočet	Skutečnost	Rozdíl	% plnění
2006	326 632,30	324 329,01	-2 303,29	99,29
2007	344 587,38	357 201,33	12 613,95	103,66
2008	376 482,25	375 348,17	-1 134,08	99,70

Zdroj: ČSSZ

Vývoj příjmů sociálního pojištění je ovlivněn zejména vývojem počtu plátců pojistného a jejich složením (tedy i vývojem zaměstnanosti) a průměrné platby na jednoho pojistěnce. Oba tyto ukazatele jsou předurčeny demografickým vývojem.

Dalším faktorem ovlivňující výši plateb je úspěšnost výběru pojistného (Tabulka 2), která je ovlivněna specifiky regionů, ekonomickou silou a platební morálkou dlužníků (6).

Tabulka 2 – Vývoj příjmů z pojistného celkem, předpisů pojistného celkem a úspěšnosti výběru pojistného od roku 2008

Rok	2006	2007	2008
Příjmy z pojistného celkem (v mld. Kč)	324,35	357,21	375,37
Předpisy pojistného celkem (v mld. Kč)	321,35	353,50	374,80
Úspěšnost výběru pojistného (v %)	100,93	101,05	100,15

Zdroj: ČSSZ

1.2 Pojistné na sociální zabezpečení

Míra odpovědnosti každého za svou budoucnost je tedy stanovena státem ve formě povinného pojištění. Systém sociálního pojištění je financován průběžným způsobem. To znamená, že výdaje na dávky v daném období jsou hrazeny z příjmů z pojistného vybraného v tomto období. Problematiku výběru pojistného obsahuje zákon č. 589/1992 Sb., který nabyt účinnosti dnem 1. ledna 1993 a který stanoví zejména:

- okruh poplatníků pojistného (včetně příspěvku na státní politiku zaměstnanosti),
- vyměřovací základ,
- rozhodné období,
- sazby pojistného,
- odvody pojistného.

1.2.1 Poplatníci pojistného

V souladu se zákonem č. 589/1992 Sb., jsou poplatníci pojistného:

- zaměstnavatelé, jimiž se rozumějí právnické nebo fyzické osoby, které zaměstnávají alespoň jednoho zaměstnance,
- zaměstnanci, pokud jsou účastni nemocenského pojištění podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, v platném znění, (dále jen „zákon č. 187/2006 Sb.“) a zaměstnanci, kteří jsou účastni pouze důchodového pojištění,
- osoby samostatně výdělečně činné (dále jen OSVČ), které jsou povinny platit pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pokud jsou účastné důchodového pojištění podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění, (dále jen „zákon č. 155/1995 Sb.“), pojistné na nemocenské pojištění jsou OSVČ povinny platit, pokud se dobrovolně k tomuto pojištění přihlásí,
- osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění, které jsou za dobu dobrovolné účasti na důchodovém pojištění povinny platit pojistné na důchodové pojištění, jak uvádí ustanovení § 6 zákona č. 155/1995 Sb.

1.2.2 Vyměřovací základ

Vyměřovacím základem pro zaměstnavatele **(39)** je částka odpovídající úhrnu vyměřovacích základů jeho zaměstnanců.

Vyměřovacím základem zaměstnance je úhrn příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob v souladu se zákonem o daních z příjmů **(40)** a nejsou od této daně osvobozeny, a které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním, které zakládá účast na nemocenském nebo účast jen na důchodovém pojištění. Pojistné za zaměstnance je povinen vypočítat a odvést zaměstnavatel.

Vyměřovacím základem OSVČ (39) pro pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti je částka, kterou si OSVČ určí, ne však méně než 50 % daňového základu. (40) Zákon dále specifikuje minimální vyměřovací základ osoby vykonávající hlavní samostatnou činnost a osoby vykonávající vedlejší samostatnou činnost a maximální vyměřovací základ.

Vyměřovacím základem osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění pro stanovení výše pojistného na důchodové pojištění je částka, kterou si určí, nejméně však částka ve výši jedné čtvrtiny průměrné mzdy platné v kalendářním roce, ve kterém se pojistné na důchodovém pojištění platí.

1.2.3 Rozhodné období

Rozhodným obdobím, z něhož se zjišťuje vyměřovací základ, je kalendářní měsíc, za který se pojistné platí (39). U osoby samostatně výdělečně činné je rozhodným obdobím, z něhož se zjišťuje vyměřovací základ pro pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, kalendářní rok, za který se toto pojistné a příspěvek platí.

1.2.4 Sazby pojistného

Pojistné platí zaměstnanci, zaměstnavatelé a OSVČ. Jeho výše je stanovena procentními sazbami (Tabulka 3). (39) z vyměřovacího základu zjištěného za rozhodné období. Pojistné se vypočítává ze započitatelných příjmů před jejich zdaněním. U OSVČ se započitatelné příjmy snižují o výdaje vynaložené na dosažení, zajištění a udržení těchto příjmů; základ pro odvod pojistného činí od roku 2006 50 % z rozdílu mezi příjmy a výdaji. (19)

Tabulka 3 – Procentní sazby pojistného platné od roku 2009
(% vyměřovacího základu)

	Důchodové pojištění	Nemocenské pojištění	Státní politika zaměstnanosti	Celkem
Zaměstnavatelé	21,5	2,3	1,2	25
Zaměstnanci	6,5	neplatí se	neplatí se	6,5
Osoby samostatně výdělečně činné	28	1,4 dobrovolně	1,2	29,2 resp. 30,6
Osoby dobrovolně důchodově pojištěné	28	z minimálního vyměřovacího základu		28

Zdroj: zákon č. 589/1992 Sb., v platném znění

1.2.5 Odvod pojistného

Pojistné se platí v české měně bezhotovostním převodem z účtu, v hotovosti prostřednictvím banky, spořitelního a úvěrového družstva nebo držitele poštovní licence. Jde-li o částku do 5 000 Kč, lze pojistné uhradit též v hotovosti v pokladně příslušné Okresní správy sociálního zabezpečení. Od 1. 1. 2010 se v případě placení na účet příslušné OSSZ považuje za den platby den, kdy dojde k připsání pojistného na účet OSSZ, který je veden u České národní banky.

1.3 Řízení o pojistném na sociální zabezpečení

Předmětem řízení je rozhodování o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, o zálohách na pojistné ve sporných případech, o penále, o placení dlužného pojistného a penále ve splátkách, o přirážce k pojistnému na sociální zabezpečení, o pokutách a rozhodování o zřízení zástavního práva v případě dluhu na pojistném nebo penále, v souladu se zákonem č. 582/1991 Sb., o organizaci

a provádění sociálního zabezpečení, v platném znění, (dále jen „zákona č. 582/1991 Sb.). (36)

V prvním stupni řízení rozhodují ve věcech pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti příslušné okresní správy sociálního zabezpečení, Pražská správa sociálního zabezpečení a Městská správa sociálního zabezpečení Brno. O odvolání proti rozhodnutí okresní správy sociálního zabezpečení a Městské správy sociálního zabezpečení Brno rozhoduje příslušné pracoviště České správy sociálního zabezpečení a o odvolání proti rozhodnutí Pražské správy sociálního zabezpečení rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení – ústředí.

1.4 Rozhodování o pojistném na sociální zabezpečení

O dlužném pojistném se rozhoduje formou:

- Platebního výměru, který je vykonatelný bez ohledu na právní moc, jestliže od jeho doručení uplynulo 15 dnů.
- Výkazem nedoplatků, který je vykonatelný dnem vyhotovení (výkaz nedoplatků není rozhodnutím ve smyslu správního řádu).
- Splátek dlužného pojistného a penále, které může příslušná správa sociálního zabezpečení povolit na základě písemné žádosti plátce pojistného.

1.5 Vymáhání, zajišťování a uplatňování pohledávek na pojistném

1.5.1 Co je to pohledávka

Z obecného hlediska se pohledávkou rozumí právo věřitele na plnění určitého závazku ze strany dlužníka. Neplnění povinností stanovených zákonem je stále významným negativním podnikatelským trendem, neboť pohledávka je dlužníkem využívána nejen jako dostupný, ale hlavně velmi levný úvěr.

1.5.2 Druhy pohledávek z hlediska sociálního zabezpečení

Pro účely vymáhání, zajišťování a uplatňování pohledávek na pojistném se za pohledávky považují zejména:

- dlužné částky pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti neuhrazeného zaměstnavatelem,
- dlužné částky pojistného a záloh na důchodové pojištění OSVČ,
- dlužné částky přírážek k pojistnému,
- penále z dlužného pojistného (resp. ze záloh) a penále z opožděně zaplaceného pojistného (resp. záloh),
- přeplatky na dávkách nemocenského pojištění zaviněné zaměstnavatelem nebo zaměstnancem a přeplatky na dávkách nemocenského pojištění zaviněné OSVČ,
- dlužné částky pokut uložených v souladu se zákonem č. 589/1992 Sb. a v souladu se zákonem č. 582/1991 Sb.

1.5.3 Vymáhání pojistného

Nesplní-li povinný svou povinnost uhradit dlužnou částku ve stanovené lhůtě, musí se oprávněný, v tomto případě OSSZ, svého nároku domáhat proti jeho vůli výkonou státní mocí, to je exekuce – výkon rozhodnutí. Jedná se o řízení, jehož cílem je docílit nuceného splnění povinnosti a které může probíhat podle správního řádu, zákona o správě daní a poplatků, občanského soudního řádu **(21, 24, 35)**, nebo zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), v platném znění.

1.6 Výkon rozhodnutí

1.6.1 Výkon rozhodnutí obecně

Základní podmínkou pro zahájení výkonu rozhodnutí je existence vykonatelného rozhodnutí, tedy exekučního titulu, vydaného ve všech řízeních ve věcech pojištění, zejména pak ve věcech pojistného **(36)**. Na OSSZ se lze nejčastěji setkat s rozhodnutími o uložení pokuty, platebními výměry a výkazy nedoplatků (viz 1.5.2). Výběr způsobu výkonu rozhodnutí cestou soudní nebo správní je v dispozičním právu příslušné OSSZ. V praxi rozhodují v tomto směru časové možnosti a také druhy exekučních prostředků, jimiž orgány disponují.

1.6.2 Druhy výkonu rozhodnutí

Při vymáhání pohledávky příslušná OSSZ volí mezi správním výkonem rozhodnutí nebo soudním výkonem rozhodnutí.

- Výkon rozhodnutí ve správním řízení – je upraven zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění, který ve věci provádění exekuce na peněžitá plnění odkazuje na zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, v platném znění (dále jen „zákon č. 337/1992 Sb.“). **(21, 35)**
- Výkon rozhodnutí v občanském řízení soudním – je upraven zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění. **(24, 33)**

1.6.2.1 Správní výkon rozhodnutí

Úprava exekuce na peněžitá plnění vychází ze subsidiárního použití zákona o správě daní a poplatků, neboť by nebylo vhodné exekuci na peněžitá plnění v oblasti veřejné správy upravovat dvojím způsobem. **(21)**

Výzva k zaplacení nedoplatku v náhradní lhůtě

Správní výkon rozhodnutí, kterým je uložena povinnost uhradit dlužné pojistné a penále, se zahajuje z moci úřední, tj. z podnětu OSSZ:

a) na základě výzvy („ust. § 73 odst. 1 zákona č. 337/1992 Sb.“),

b) bez výzvy („ust. § 73 odst. 2 zákona č. 337/1992 Sb.“).

Výzva k zaplacení nedoplatku v náhradní lhůtě **(35)** má charakter rozhodnutí, a tudíž musí obsahovat základní náležitosti rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 32 zákona o správě daní a poplatků a doručuje se do vlastních rukou povinného. Proti výzvě lze podat odvolání, a to písemně nebo ústně do protokolu, ve lhůtě 15 dnů ode dne následujícího po jejím doručení. Podané odvolání nemá odkladný účinek.

Vymáhání lze zahájit i bez výzvy **(35)**, pokud hrozí nebezpečí, že účel vymáhání bude zmařen, nepřistoupí-li se k vymáhání neprodleně.

Exekuční příkaz

Po marném uplynutí náhradní lhůty stanovené výzvou, provádí OSSZ správní výkon rozhodnutí, a to vydáním exekučního příkazu podle ustanovení § 73 odst. 6 a 7 zákona č. 337/1992 Sb., (s použitím ustanovení § 106 odst. 3 správního řádu). Exekuční příkaz má formu rozhodnutí a musí tedy obsahovat náležitosti v souladu s ustanovením § 32 zákona č. 337/1992 Sb. Doručuje se povinnému, tj. dlužníku, vůči kterému je veden správní výkon rozhodnutí, a dalším osobám, kterým jsou tímto exekučním příkazem ukládány povinnosti (peněžnímu ústavu, poddlužníkovi, plátcí mzdy či jiného obdobného příjmu postiženého exekucí, a to v závislosti na tom, o jaký způsob výkonu rozhodnutí v daném případě jde). Všem těmto osobám se exekuční příkaz doručuje do vlastních rukou. Všechny osoby mohou proti němu podat u OSSZ písemně nebo ústně do protokolu do 15ti dnů od doručení námitky. Podané námitky nemají odkladný účinek. Pokud exekučnímu příkazu nepředcházela výzva k zaplacení nedoplatku v náhradní lhůtě, může v takovém případě povinný (dlužník) podat proti exekučnímu příkazu místo námitek odvolání, ostatní osoby mohou podat pouze námitky. Podané odvolání ani podané námitky nemají vůči napadenému exekučnímu příkazu odkladné

účinky, tedy příkazy a zákazy uložené v dotčeném exekučním příkaze působí i přes uplatnění těchto řádných opravných prostředků **(1, 11)**.

Druhy exekučních příkazů:

- a) *Exekuční příkaz na přikázání pohledávky na peněžní prostředky dlužníka vedených u bank.* Výkon rozhodnutí přikázáním pohledávky lze nařídit ohledně pohledávky OSSZ u povinného z běžného, vkladového nebo jiného účtu vedeného v jakékoliv měně u peněžního ústavu působícího v tuzemsku. Nařízení výkonu rozhodnutí se vztahuje i na částky, které dojdou na účet povinného po tom, kdy bylo peněžnímu ústavu nařízení doručeno. Nedojde-li k uspokojení pohledávky do 6ti měsíců od vyrozumění peněžního ústavu o právní moci výkonu rozhodnutí, odepíše peněžní ústav k tomuto dni z účtu povinného peněžní prostředky na něm uložené a vyplatí je na částečnou úhradu vymáhané pohledávky. Tím výkon rozhodnutí zaniká **(22)**.
- b) *Exekuční příkaz na srážky ze mzdy, jiné odměny za závislou činnosti nebo náhrady za pracovní příjem, důchody, sociální a nemocenské dávky, stipendia, hmotného zabezpečení uchazečů o zaměstnání, apod. (10).* Exekuční příkaz k výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy vydá OSSZ tomu, kdo vyplácí dlužníkovi mzdu, jinou odměnu za práci nebo náhradu za pracovní příjem. Srážkami se postihuje nejen čistá mzda, ale i čistá odměna za jinou práci, kterou povinný vykonává u svého zaměstnavatele, u něhož je v pracovním poměru **(41)**. Plátce mzdy je povinen dnem doručení exekučního příkazu srážet příslušné částky ze mzdy povinného, které vyplatí OSSZ až po nabytí právní moci exekučního příkazu. Neprovede-li plátce mzdy srážky řádně a včas, může OSSZ uplatnit u příslušného soudu proti plátcí mzdy poddlužnickou žalobu na vyplacení částek, které měly být sraženy. Výkonem rozhodnutí nesmí být postižena základní nezabavitelná částka v souladu s nařízením vlády č. 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být povinnému sražena z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí,

a o stanovení částky, nad kterou je mzdy postižitelná srážkami bez omezení (20).

- c) *Exekuční příkaz na přikázání jiné peněžité pohledávky*. Podstatou tohoto způsobu provedení exekuce je, že je exekučně postižena pohledávka, kterou má dlužník vůči třetí osobě (tzv. „poddlužník“), a z této pohledávky se uspokojuje exekučně vymáhaný nárok (35). Jedná se o peněžitý nárok povinného vůči jeho dlužníkovi, který je jiný než nárok na mzdu či na jiné obdobné příjmy a jiný než nárok z vkladních knížek, směnek, šeků a jiných listin. Zákon v případě exekuce přikázáním pohledávky označuje třetí osobu za dlužníka povinného. Nevyplatí-li dlužník povinného oprávněnému pohledávku bez odkladu po tom, co mu bylo doručeno oznámení o nabytí právní moci, může se oprávněný domáhat vlastním jménem na dlužníkovi povinného u jeho obecného soudu vyplacení pohledávky, formou poddlužnické žaloby (26).

1.6.2.2 Soudní výkon rozhodnutí

V praxi se soudní výkon rozhodnutí použije v případech, kdy správní výkon rozhodnutí fakticky nevedl k uspokojení pohledávky. Zpravidla jde o případy, kdy dlužník je insolventní a nemá zřízen účet u peněžních ústavů, ale vlastní movitý nebo nemovitý majetek. O výkonu rozhodnutí rozhoduje příslušný soud, na základě podaného návrhu (8, 17, 31).

Soudní výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí

Exekuce prodejem movitých věcí je nejpoužívanějším způsobem výkonu rozhodnutí, který je prováděn soudy v souladu s ustanoveními § 323 – § 332 občanského soudního řádu (dále jen OSŘ). Ve většině případů se jedná o již poslední možný způsob, který má oprávněný k dispozici (neboť povinný nepobírá mzdu, nevlastní žádný účet, nemá žádnou nemovitost). Touto formou výkonu rozhodnutí mohou být postiženy i vkladní knížky, vkladové listy, akcie, směnky, šeky, jiné listinné

cenné papíry apod. Na základě návrhu soud sepíše věci, které by mohly být prodány, a to v rozsahu, aby výtěžek z prodeje postačil k uspokojení vymáhané pohledávky oprávněného spolu s náklady výkonu rozhodnutí. Po právní moci usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí se sepsané věci odhadnou a následně prodají v dražbě. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že tento typ exekuce je většinou úspěšný v případech, kdy předmětem vymáhání jsou nižší částky dluhu.

Soudní výkon rozhodnutí prodejem nemovitých věcí

Dalším ze způsobů výkonu rozhodnutí na peněžitá plnění je exekuce prodejem nemovitosti. Mezi přednosti samozřejmě patří zejména to, že zpravidla k vyšší hodnotě nemovitostí, proti hodnotě věcí movitých, je zde větší pravděpodobnost uspokojení oprávněného, zejména pokud se jedná o vyšší pohledávky. Vykonávající orgán je zde vázán dodržováním zásady přiměřenosti, tzn., že vymáhaná částka a cena nemovitosti nemohou být ve zjevném nepoměru.

Prodej nemovitosti při výkonu rozhodnutí se netýká jen oprávněného a povinného, popř. manžela, v případě daňové exekuce daňového dlužníka či ručitele, ale i dalších subjektů, pro které mohou váznout na nemovitosti práva zajištěná zástavními právy. Tato exekuce v rámci soudního výkonu rozhodnutí se zahajuje na návrh a k nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti je místně příslušný okresní soud, v jehož obvodu je nemovitost. Jde o výlučnou místní příslušnost soudu.

Soudní výkon rozhodnutí prodejem nemovitých věcí má tyto klíčové fáze:

- nařízení výkonu rozhodnutí, případně vydání exekučního příkazu,
- určení odhadní ceny nemovitosti,
- stanovení dražebních podmínek,
- dražební jednání,
- rozvrh výtěžků z prodeje.

Nevýhodou tohoto způsobu výkonu rozhodnutí, vzhledem k popsaným předcházejícím fázím, je jeho značná zdlouhavost, neboť každá další fáze nastupuje

až po pravomocném ukončení předchozí. Pokud povinný využije možnosti podat odvolání v každé fázi, může se řízení protáhnout i na několik let.

Postižení jiných majetkových práv

Jedná se o exekuční prostředek, který slouží k uspokojení peněžité pohledávky oprávněného. Obdobně jako je tomu u postižení peněžitých pohledávek povinného u třetí osoby (exekuční příkaz na přikázání jiné peněžité pohledávky), také zde je postihováno právo povinného, které má vůči třetí osobě, avšak jen za předpokladu, že jde o práva převoditelná. **(31)** Příkladem takových práv může být podíl povinného v obchodní společnosti a podíl povinného v družstvu. V ustanovení § 320a OSŘ se vychází z koncepce, že nařízením výkonu rozhodnutí postižením podílu povinného ve veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti a ve společnosti s ručením omezeným nebo postižením jeho členských práv a povinnosti v družstvu zaniká účast povinného v obchodní společnosti nebo v družstvu dnem právní moci usnesení, resp. exekučního příkazu. Nárok na vypořádací podíl, popřípadě na podíl na likvidačním zůstatku, který je se zánikem účasti povinného v obchodní společnosti nebo v družstvu podle hmotněprávní úpravy spojen, toto nařízení výkonu postihuje tak, že obchodní společnost (družstvo) jej nesmí vyplatit povinnému.

1.7 Zajišťování a uplatňování pohledávek

OSSZ *zajišťuje* vykonatelné pohledávky na pojistném a penále vlastním rozhodnutím o zřízení zástavního práva k nemovitostem v souladu s § 104i zákona č. 582/1991 Sb., v platném znění, a soudcovským zástavním právem v souladu s ustanovením § 338b OSŘ. Dále OSSZ *uplatňuje* pohledávky na pojistném a penále formou přihlášení do likvidace, přihlášením pohledávky do veřejných dražeb, do insolvenčních řízení **(23)**.

1.7.1 Rozhodnutí o zřízení zástavního práva podle správního řádu

Okresní správa sociálního zabezpečení může k zajištění vykonatelné pohledávky na pojistném a penále zřídit rozhodnutím zástavní právo k majetku plátce pojistného, který má dluh na pojistném nebo penále, za podmínek stanovených občanským zákoníkem. Při tomto rozhodování se postupuje podle správního řádu. Řízení je zahájeno z moci úřední dnem, kdy je učiněn první úkon, tj. vyhotovení rozhodnutí o zřízení zástavního práva. Zástavní právo k nemovitostem vzniká dnem doručení rozhodnutí katastrálnímu úřadu, který vyznačí vznik do katastru nemovitostí po vyrozumění o nabytí právní moci **(36)**.

Zástavu lze zpeněžit buď na návrh OSSZ ve veřejné dražbě, nebo soudním prodejem zástavy. Pro zpeněžení ve veřejné dražbě se postupuje v souladu se zákonem č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách, v platném znění, dle ustanovení upravujících tzv. dražby nedobrovolné (nucené).

1.7.2 Zřízení soudcovského zástavního práva

Soudcovské zástavní právo **(18)** na nemovitosti se zřizuje nařízením výkonu rozhodnutí a musí být zapsáno do katastru nemovitostí. Jde nejen o formu výkonu rozhodnutí, ale také o zajištění pohledávky věřitele, které nevede přímo k jejímu uspokojení. Navíc je soudcovským zástavním právem zajištěno uspokojení pohledávky i v případě, že bude nemovitost prodána, a to tím, že lze vést výkon rozhodnutí přímo proti pozdějšímu nabyvateli nemovitosti, který ji nabyl smluvně. Vzhledem k tomu, že zřízení soudcovského zástavního práva se do katastru nemovitostí zapisuje záznamem, musí být také usnesení o zastavení exekuce zasláno příslušnému katastrálnímu úřadu. Pro pořadí soudcovského zástavního práva je rozhodující den, v němž k soudu došel návrh na zřízení soudcovského zástavního práva. Došlo-li několik návrhů ve stejný den, mají zástavní práva stejné pořadí.

1.8 OSSZ a Evropská unie

Předepisování, výběr a vymáhání pojistného od místních subjektů či žijících v jiném státě je společným tématem všech států Evropské unie (dále jen EU). V území finanční kontroly EU musí mít ČSSZ vyhovující principy veřejné vnitřní finanční kontroly a systémy auditů. Proto je pro ČSSZ užitečné získat know-how od zkušenějších institucí členských států Evropské unie při aplikaci jednotlivých „evropských“ nařízení i v rámci spolupráce s členskými státy EU.

Pod názvem „Posílení kapacity České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) v oblasti výběru pojistného na sociální zabezpečení“, probíhal twinningový projekt EU, který měl za cíl zlepšit, posílit a koordinovat výběr pojistného na sociální zabezpečení v mezinárodním kontextu. Projektu, který se uskutečnil v rámci programu EU Transition Facility, se účastnily dvě partnerské instituce – za Českou republiku Česká správa sociálního zabezpečení, za Spolkovou republiku Německo pak Německá správa důchodového pojištění pro Vestfálsko (DRV).

Výsledkem projektu je posílení organizační struktury ČSSZ a administrativních nástrojů při výběru pojistného a správě pohledávek v rámci ekonomického informačního systému s národními a mezinárodními aspekty, a také efektivní poskytování informací úřadům z ostatních členských států Evropské unie. **(28, 15).**

2 CÍL PRÁCE

Hlavním cílem této bakalářské práce je na základě provedeného výzkumu:

- a) zmapovat dopady vymáhání pohledávek v rámci vedených exekučních řízení do sociální situace klientů Okresní správy sociálního zabezpečení Strakonice,
- b) zjistit, v jaké míře se vynucené vymáhání zákonné povinnosti podílí na zhoršování životní situace jednotlivců.

3 METODIKA

3.1 Použité metody a techniky sběru dat

Pro dosažení stanoveného cíle jsem zvolila metodu analýzy dokumentů, techniku obsahové analýzy a sekundární analýzy dat. Jako doplňující metodu jsem použila dotazování, techniku polořízeného rozhovoru. Se záměrem získat co nejvíce informací o zkoumané problematice, jsem využila pro sběr primárních dat kvalitativní výzkum.

Jak uvádí Hendl (2005, s. 50) „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému.“ (12).

Podstatou kvalitativního výzkumu je tedy obecně řečeno jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Pomáhá nám pochopit běžný život lidí v přirozených podmínkách – z jejich pohledu, v jejich interpretaci, v jejich jazyce. Poznatky však nelze generalizovat na celou společnost. Kvalitativní výzkum v bakalářské práci je nenumerné šetření a interpretace sociální reality. Cílem tu je odhalit význam podkládaný sdělovaným informacím vybraných respondentů (7, 25, 29, 30).

Postup při sběru dat podstatných pro výzkum dané problematiky byl následující:

- a) analýza dokumentů (exekčních spisů),
- b) polořízený rozhovor s respondenty (označení respondent 1 až 5),
- c) odpovědi respondentů na pokládané otázky.

3.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Cílovou skupinu pro výzkum tvořili poplatníci pojistného, kteří splňovali následující tři vlastnosti potencionálních respondentů:

- a) respondent je nebo byl dlužníkem Okresní správy sociálního zabezpečení Strakonice a jeho dluh na pojistném a penále byl vymáhán nejméně dvakrát správním nebo soudním výkonem rozhodnutí,
- b) respondent je ochoten poskytnout na toto téma rozhovor,
- c) respondent je po dobu výzkumu dostupný.

Z důvodu nepřilísné ochoty prvotně oslovených patnácti potencionálních respondentů jich pouze pět souhlasilo s vyjádřením se ke zkoumané problematice. Výsledný vzorek tedy tvořilo 5 osob, z čehož byli 4 muži a 1 žena. Všem dotazovaným bylo v průběhu rozhovoru položeno celkem 9 shodných otázek.

3.3 Analýza dokumentů

Za dokumenty se považují taková data, která vznikla v minulosti, byla pořízena někým jiným než výzkumníkem a pro jiný účel, než jaký má aktuální výzkum (12).

Vhodnými dokumenty pro dosažení cíle výzkumu v bakalářské práci byly pro mne exekuční spisy, které jsou výsledkem úřední činnosti oddělení vymáhání pojistného na OSSZ Strakonice. Exekuční spis je obdoba správního spisu. Každý spis je označen spisovou značkou a tvoří jej zejména podání, protokoly, záznamy, písemná vyhotovení rozhodnutí a další písemnosti, které se vztahují k dané věci. Spis musí obsahovat soupis všech svých součástí, včetně příloh, s určením data, kdy byly do spisu vloženy (21).

Exekuční spisy na OSSZ Strakonice jsou vedeny zcela v souladu s ustanovením správního řádu v oddělení vymáhání pojistného a v souladu s interní normou ČSSZ. Každá složka dlužníka obsahuje exekuční spisy jednotlivých vykonatelných titulů, které byly vymáhány cestou správního nebo soudního výkonu rozhodnutí, dále obsahuje všechna jiná zjištění o dlužníkově majetku, vedených účtech u finančních ústavů, o záznamech v katastru nemovitostí, o případném insolvenčním řízení atd. Složky jsou zakládány v okamžiku zahájení prvního vymáhání vykonatelného titulu a uzavírány jsou v okamžiku, kdy je dlužník odhlášen z pojištění a nemá vůči OSSZ žádný splatný závazek.

Analýzou těchto složek jsem pro stanovený výzkumný cíl zjistila základní informace o respondentech v oblasti plnění povinností v odvodu pojistného, zejména informace o četnosti porušování těchto povinností, četnosti provedených správních a soudních výkonů rozhodnutí a dále o jejich majetkových poměrech zjištěných především z vlastní činnosti, činností soudů a soudních exekutorů.

3.4 Polořízený rozhovor

Polořízený rozhovor s otevřenými nebo polootevřenými otázkami umožňuje respondentovi volně odpovídat na pokládané otázky, týkající se předmětu výzkumu. Respondent není omezován ve výpovědi, tazatel vede rozhovor za účelem získání podstatných informací potřebných pro vytvoření hypotézy (7, 12). Jednotlivé otázky pokládané respondentům byly zaměřeny na zjištění příčin neplacení pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, na dopady nuceného vymáhání těchto nesplněných zákonných povinností do životních situací a zjištění jakou měrou se za zhoršení životní situace podílí OSSZ Strakonice.

Všichni respondenti byli předem seznámeni s cílem bakalářské práce a s jednotlivými otázkami. Rozhovor s respondenty obsahuje úvodní formulaci s oslovením, představením se a vysvětlením, proč a jak jsem dotazované vybrala a co od nich očekávám. Před zahájením všech rozhovorů jsem respondentům nabídla možnost volby prostředí. Všichni souhlasili s místem kanceláře na Okresní správě sociálního zabezpečení Strakonice. Rozhovory jsem zapsala na záznamový arch a následně provedla jejich zkrácený přepis. Vzhledem k tomu, že podmínkou poskytnutí odpovědí na kladené otázky bylo zachování anonymity, nepřikládám k bakalářské práci zmíněné záznamové archy. Výzkum probíhal v měsících listopad 2009 až duben 2010.

3.5 Otázky pokládané respondentům

Úvodní otázky, které jsem položila každému respondentovi, se týkaly informací, jak a kdy začal podnikat, v jaké oblasti podniká. Vzhledem k tomu, že pro zjištění cíle v mém výzkumu není podstatné, jak dlouho respondent podnikal, nebo v jakém oboru podnikal, neuvádím je do seznamu otázek, které jsou podkladem pro diskusi. Odpovědi respondentů na tyto otázky korespondovaly s výsledky analýzy exekučních spisů.

- 1) Jak jste se dostal/a/ do situace dlužníka?
- 2) Znáte/znal/a/ jste dobře povinnosti v odvodu pojistného, které jsou stanoveny pro zaměstnavatele, resp. OSVČ?
- 3) Víte/věděl/a/ jste o důsledku nesplnění povinností v odvodu pojistného?
- 4) Z jakého důvodu neodvádíte/neodváděl/a/ jste povinné platby pojistného?
- 5) Jak ovlivnilo vymáhání pojistného Vaši podnikatelskou činnost?
- 6) Myslíte si, že se dalo této skutečnosti zabránit?
- 7) Jaké negativní změny přineslo toto nucené vymáhání nesplněné povinnosti do Vašeho života?
- 8) Jak Vás tato zkušenost ovlivnila?
- 9) Váš dluh na pojistném a penále stále trvá, máte představu o tom, jak jej vyrovnáte?

4 VÝSLEDKY

4.1 Respondent 1

4.1.1 Analýza exekučních spisů

Pohlaví: muž

Druh činnosti: hostinská činnost – Živnostenské oprávnění od 25. 6. 1990

Doba pojištění malé organizace: 1. 7. 1990 – 31. 8. 2004

Doba pojištění OSVČ: 1. 7. 1990 – 31. 8. 2004

Počátky nepravidelného odvodu pojistného: za MO i za OSVČ – listopad 2000

Počet vedených správních výkonů rozhodnutí: 10

Počet vedených soudních výkonů rozhodnutí: 3

Počet podaných návrhů na zřízení soudcovského zástavního práva: 2

Počet uplatněných pohledávek do dražby nemovitostí: 1

Neuhrazený dluh na pojistném a penále za MO ke dni 31. 12. 2009: 119 671,-- Kč

Neuhrazený dluh na pojistném a penále OSVČ ke dni 31. 12. 2009: 50 926,-- Kč

Z analýzy spisové dokumentace uvedeného respondenta je patrné, že se do roku 2000 jednalo o bezproblémového plátce pojistného, a to jak za malou organizaci (termín malá organizace byl platný do 31. 12. 2008, nyní zaměstnavatel), tak i sám za sebe z titulu OSVČ. Problémy se začaly objevovat koncem roku 2000. Plátce pojistného se nesnažil spojit s OSSZ Strakonice za účelem vyřešení své situace ohledně dlužného pojistného a penále, nikdy nepožádal OSSZ o povolení splácení svého dluhu ve splátkách.

4.1.2 Zkrácený přepis rozhovoru

Respondent se rozhodl v 90. letech podnikat. Vzal si úvěr, za který ručil rodinným domem v osobním vlastnictví, a s kamarádem si otevřel restauraci. Restaurace podle jeho vlastních slov dobře prosperovala. Na plný pracovní úvazek zaměstnávali také čtyři pracovníce, za které pravidelně odváděli daň z příjmů a zdravotní a sociální pojištění. Přibližně v roce 2000 byl poblíž jejich restaurace postaven nový hotel, který jim odvedl velký počet zákazníků, a od té doby se začaly objevovat první finanční problémy. Vzniklé dluhy na nájemném za restauraci a energii nestačili splácet, a proto také přestali odvádět i pojistné jak za zaměstnavatele, tak i za sebe, jako OSVČ. Neshody s kamarádem – spolumajitelem, vyvrcholily ukončením hostinské činnosti (v roce 2004) a následnými tahanicemi o finanční vypořádání. Dotazovaný se dostal do platební neschopnosti a přišel o rodinný dům, kterým ručil. Opustila ho manželka a objevily se u něj i závažné zdravotní problémy. Po několika letech strávených na ubytovnách, se nastěhoval do jedné ze sociálně vyloučených lokalit v Plzni. V současné době pobírá invalidní důchod.

4.1.3 Odpovědi na výzkumné otázky

- 1) Jak jste se dostal/a/ do situace dlužníka?

Přibližně po deseti letech podnikání, když poblíž naší restaurace postavili nový hotel a ten nám odvedl velký počet zákazníků.

- 2) Znáte/znal/a/ jste dobře povinnosti v odvodu pojistného, které jsou stanoveny pro zaměstnavatele, resp. OSVČ?

Ano, pojistné jsem z počátku podnikání platil pravidelně, potom jsem splácel jenom úvěr a nakonec jsem neměl finanční prostředky ani pro banku.

- 3) Víte/věděl/a/ jste o důsledku nesplnění povinností v odvodu pojistného?

Vím, že mám vyšší dluh o penále a věděl jsem, že budete dluh nějak vymáhat.

- 4) Z jakého důvodu neodvádíte/neodváděl/a/ jste povinné platby pojistného?

Měli jsme malé tržby, které nestačily na splátky úvěru, nájem a výplaty zaměstnanců.

5) Jak ovlivnilo vymáhání pojistného Vaši podnikatelskou činnost?

Měl jsem již dost velké dluhy u finančního úřadu, zdravotní pojišťovny, OSSZ, ale i u jiných věřitelů, takže bych své podnikání stejně ukončil.

6) Myslíte si, že se dalo této skutečnosti zabránit?

Myslím si, že jsem se měl spojit s OSSZ, vysvětlit svoji situaci a požádat o povolení splátek.

7) Jaké negativní změny přineslo toto nucené vymáhání nesplněné povinnosti do Vašeho života?

Z každého zaměstnání, kam jsem po ukončení podnikání nastoupil mě propustili ve zkušební době, protože ve většině případů přišla z OSSZ exekuce na plat. Nyní, po srážkách z důchodu, mi zůstává jen tak 5000 korun, ze kterých musím platit nájem, elektřinu a na obživu mi zůstává jen nepatrná část.

8) Jak Vás tato zkušenost ovlivnila?

Už bych nikdy nepodnikal.

9) Váš dluh na pojistném a penále stále trvá, máte představu o tom, jak jej vyrovnáte?

Vím, že dluh musím uhradit a doufám, že se to podaří srážkami z důchodu.

4.2 Respondent 2

4.2.1 Analýza exekučních spisů

Pohlaví: žena

Druh činnosti: služby pro hospodaření v lesích – Živnostenské oprávnění od 4. 4. 2006

Doba pojištění OSVČ: 15. 5. 2006 – 8. 2. 2009

Odvod pojistného: nebyl dobrovolně plněn

Počet vedených správních výkonů rozhodnutí: 5

Počet vedených soudních výkonů rozhodnutí: 2

Zřízení soudcovského zástavního práva: 0 – nevlastní nemovitosti

Neuhrazený dluh na pojistném a penále OSVČ ke dni 31. 12. 2009: 228 532,-- Kč

Z analýzy spisové dokumentace druhého respondenta je patrné, že od samého počátku podání přihlášky k důchodovému pojištění OSVČ se jedná o problémového plátce. Již samotné doručování písemností OSSZ určených do vlastních rukou respondenta bylo obtížné, neboť několikrát změnil místo svého pobytu, které nikde neoznámil. Za pomoci orgánů činných v trestním řízení se podařilo předvést dlužníka na OSSZ. Při jednání byla OSSZ vstřícná k řešení tíživé finanční situace tím, že povolila úhradu dlužného pojistného a penále ve splátkách, které však bylo po dvou měsících rozhodnutím OSSZ zrušeno, neboť respondent neuhradil ani jedinou dohodnutou splátku dluhu. Vymáhání správním i soudním výkonem rozhodnutí bylo bezvýsledné, účty vedené u peněžních ústavů byly zrušeny již na počátku roku 2007. Soudní vykonavatel, při provádění soudního výkonu rozhodnutí nenašel žádné postižitelné věci ani na jediné známé adrese. Z důvodu zamezení narůstání dluhu, podala OSSZ Živnostenskému úřadu ve Strakonici návrh na zrušení živnostenského oprávnění, neboť dlužník soustavně neplnil stanovené závazky vůči státu. Živnostenské oprávnění bylo zrušeno. V současné době je prováděna měsíčně částečná úhrada nedoplatku na pojistném a penále, a to na základě vydaného exekučního příkazu na provádění srážek z vyplácených dávek státní sociální podpory, které respondent v současné době pobírá.

4.2.2 Zkrácený přepis rozhovoru

Podnikat v lesním hospodářství jsem chtěla zahájit hned po ukončení vyšší odborné školy, ale otěhotněla jsem a tak jsem podnikání odsunula až na dobu, kdy mé dceři byly čtyři roky. Práce v lese je docela tvrdá, ale já to dělala ráda. Vydělávala jsem docela slušné peníze, tak jsem si koupila automobil na leasing, zařídila jsem si domácnost s přítelem, ke kterému jsem se odstěhovala s dcerou od svých rodičů. Říkala jsem si, že pojištění zaplatím, až zase vydělám více peněz, ale začalo ubývat zakázek a já jsem mohla zaplatit jen leasing a stromky na sázení. Můj přítel nemá do dnešního dne zaměstnání a tak žijeme jen z toho, co vydělám. Tuto situaci jsem nijak neřešila, protože jsem věděla, že nemám žádný majetek, a tak v případě vymáhání nemám o co přijít.

Překvapilo mne pouze řízení o zrušení živnosti, ale v té době jsem očekávala narození druhého dítěte a podnikání bych z tohoto důvodu musela stejně přerušit. V současné době pobírám rodičovský příspěvek.

4.2.3 Odpovědi na výzkumné otázky

- 1) Jak jste se dostal/a/ do situace dlužníka?

Upřednostňovala jsem před povinností vlastní soukromý zájem, tj. koupě automobilu, pořízení a vybavení bytu.

- 2) Znáte/znal/a/ jste dobře povinnosti v odvodu pojistného, které jsou stanoveny pro zaměstnavatele, resp. OSVČ?

Ano, při podání přihlášky k důchodovému pojištění jsem byla upozorňována na povinnosti v placení pojistného.

- 3) Víte/věděl/a/ jste o důsledku nesplnění povinností v odvodu pojistného?

Ano, ale vzhledem k tomu, že nemám žádný majetek, tak jsem se vymáhání neobávala.

- 4) Z jakého důvodu neodvádíte/neodváděl/a/ jste povinné platby pojistného?

Měla jsem vysokou osobní spotřebu, a proto jsem odsouvala placení pojistného do budoucnosti.

- 5) Jak ovlivnilo vymáhání pojistného Vaši podnikatelskou činnost?

Vymáhání moji činnost neovlivnilo, ale zrušení živnostenského oprávnění ano.

- 6) Myslíte si, že se dalo této skutečnosti zabránit?

Dalo se tomu zabránit, neměla jsem upřednostňovat svůj osobní zájem, tak by nedošlo k zadlužení, a potom jsem měla využít povolené splátky.

- 7) Jaké negativní změny přineslo toto nucené vymáhání nesplněné povinnosti do Vašeho života?

Leasingová společnost mi odebrala automobil z důvodu nesplácení a nyní, po srážkách z rodičovského příspěvku, máme jen životní minimum.

- 8) Jak Vás tato zkušenost ovlivnila?

Po ukončení pobírání rodičovského příspěvku bych chtěla znovu podnikat a vyvarovat se negativních zkušeností z tohoto období.

- 9) Váš dluh na pojistném a penále stále trvá, máte představu o tom, jak jej vyrovnáte?
Věřím tomu, že zbývajícím dluh na pojistném a penále splatím při dalším podnikání.

4.3 Respondent 3

4.3.1 Analýza exekučních spisů

Pohlaví: muž

Druh činnosti: zámečnictví, nástrojařství – Živnostenské oprávnění od 4. 6. 2003

Doba pojištění zaměstnavatele: 4. 6. 2003 dosud

Odvod pojistného: od května 2008 pouze na základě správního a soudního výkonu rozhodnutí

Počet vedených správních výkonů rozhodnutí: 7

Počet vedených soudních výkonů rozhodnutí: 4

Zřízení soudcovského zástavního práva: 0 – nevlastní nemovitosti

Neuhrazený dluh na pojistném a penále OSVČ ke dni 31. 12. 2009: 431 842,-- Kč

Z analýzy spisové dokumentace třetího respondenta vyplývá, že se jednalo o bezproblémového plátce pojistného až do měsíce května 2008. Od této doby bylo dlužné pojistné a penále vymáháno cestou správního i soudního výkonu rozhodnutí. Správní výkon rozhodnutí byl pro OSSZ ztížen tím, že podnikatel v případě zablokování peněžních prostředků u jednoho peněžního ústavu, si zřídil ihned účet u dalšího peněžního ústavu. Postupně OSSZ zjistila ze své úřední činnosti vedené účty celkem u pěti peněžních ústavů. Soudní výkon rozhodnutí je také vždy zpomalován podáváním vylučovacích žalob na movité věci uvedené v soupisech soudního vykonavatele.

4.3.2 Zkrácený přepis rozhovoru

Do roku konce roku 2002 jsem pracoval jako zaměstnanec v zámečnické dílně, kterou jsem si po odchodu zaměstnavatele do starobního důchodu, pronajal. Z počátku bylo podnikání úspěšné, neboť jsme dále se stávajícími zaměstnanci vyřizovali zakázky, sjednané z dřívějšího období. Postupem času se však objevili věci, o kterých jsem se dříve, v pozici zaměstnance, nemusel zajímat. Bylo potřebné zvládnout řízení financí, účetnictví, komunikaci s bankou, komunikaci se „sociálkou“, musel jsem se naučit rozumět právním záležitostem, rozumět správně zaměstnancům, jak je motivovat apod. V roce 2007 jsem uzavřel, pro mne lákavou, smlouvu s odběratelem ze SRN na výrobu určitých komponentů. Výroba těchto komponentů představovala téměř 80 % celkové výroby. Ale špatně jsem odhadl rizikovost smlouvy. Tento klíčový zákazník přibližně po půl roce přestal pravidelně uhrazovat faktury za provedenou práci a já sám jsem se tak dostal do platební neschopnosti. Nemám vytvořenou žádnou vlastní finanční rezervu a tržby od tuzemských odběratelů nepostačují ani na výplatu mezd pracovníků, zaplacení nájemného a energie. V současné době se pokouším získat úvěr na překlenutí této situace.

4.3.3 Odpovědi na výzkumné otázky

- 1) Jak jste se dostal/a/ do situace dlužníka?

Špatně jsem odhadl riziko podnikání a dostal se do druhotné platební neschopnosti

- 2) Znáte/znal/a/ jste dobře povinnosti v odvodu pojistného, které jsou stanoveny pro zaměstnavatele, resp. OSVČ?

Ano, povinnosti znám.

- 3) Víte/věděl/a/ jste o důsledku nesplnění povinností v odvodu pojistného?

Ano.

- 4) Z jakého důvodu neodvádíte/neodváděl/a/ jste povinné platby pojistného?

Nemám zaplacenou odvedenou práci, a tudíž nemám finanční prostředky na sociální, zdravotní a daň.

5) Jak ovlivnilo vymáhání pojistného Vaši podnikatelskou činnost?

Obstavení účtů mi zkomplikovalo poskytnutí úvěru, musím se obrátit na nebankovní poskytovatele, a zákazníci, kterým jste poslali exekuční příkaz na přikázání jiné pohledávky, se mnou již neobnovili další smlouvy.

6) Myslíte si, že se dalo této skutečnosti zabránit?

Měl jsem požádat o splácení dluhu ve splátkách.

7) Jaké negativní změny přineslo toto nucené vymáhání nesplněné povinnosti do Vašeho života?

Celý chod domácnosti je v současné době závislý na výdělku manželky.

8) Jak Vás tato zkušenost ovlivnila?

Špatně jsem se rozhodoval při výběru odběratele a nevytvořil jsem finanční rezervu.

9) Váš dluh na pojistném a penále stále trvá, máte představu o tom, jak jej vyrovnáte?

Věřím tomu, že budu mít dostatek zakázek, abych nemusel ukončit svoji činnost.

4.4 Respondent 4

4.4.1 Analýza exekučních spisů

Pohlaví: muž

Druh činnosti: služby pro zemědělství – Živnostenské oprávnění od 10. 11. 1995

Doba pojištění OSVČ: 1. 1. 1996 dosud

Odvod pojistného: od června 1999 pouze na základě výkonu rozhodnutí

Počet vedených správních výkonů rozhodnutí: 8

Počet vedených soudních výkonů rozhodnutí: 6

Počet podaných návrhů na soudní výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí: 6

Zřízení soudcovského zástavního práva: 0 – nevlastní nemovitosti

Neuhrazený dluh na pojistném a penále OSVČ ke dni 31. 12. 2009: 356 111,-- Kč

Z analýzy spisové dokumentace čtvrtého respondenta vyplývá, že se jedná o problémového plátce pojistného již od samého počátku přihlášení jako OSVČ k důchodovému pojištění. V období před 1. 1. 2004 si jednotlivé roky, kdy nedosahoval stanoveného příjmu z výdělečné činnosti, nechal „vypadnout z pojištění“, tudíž nevznikl žádný dluh na pojistném. Od roku 2004, kdy je účast na důchodovém pojištění povinná pro OSVČ, které vykonávají výdělečnou činnost jako hlavní, začíná narůstat dluh na pojistném a penále. Dlužné pojistné a penále bylo úspěšně vymáháno správním nebo soudním výkonem rozhodnutí až do roku 2008. Od této doby vykazuje jediný účet podnikatele, vedený u peněžního ústavu, minusový zůstatek. Vedený soudní výkon rozhodnutí byl Okresním soudem ve Strakoniciích zastaven, neboť všechny postižitelné věci byly již prodány v předcházejících dražbách. V současné době byl vydán exekuční příkaz na přikázání jiné pohledávky, a to na peněžní prostředky, které podnikatel obdrží od správce konkurzní podstaty z rozvrhového usnesení po ukončení konkurzního řízení jednoho zemědělského družstva, kam dotazovaný přihlásil svoji pohledávku.

4.4.2 Zkrácený přepis rozhovoru

Někdy v roce 1991 si můj otec otevřel zahradnictví, kde jsem mu několik let pomáhal. Pak jsem se chtěl osamostatnit, a tak jsem si vzal na leasing kombajn a v době žní jezdil pro různá zemědělská družstva v Čechách, později i na Slovensku. Vzhledem k tomu, že většina zemědělských družstev, pro které jsem prováděl práci, mi faktury nezaplatila, byl jsem nucen vzít si úvěr, abych mohl zaplatit provoz kombajnu, doplatit dlužné leasingové splátky a splatit drobné půjčky od známých. Dostal jsem se do druhotné platební neschopnosti, kterou jsem řešil dalšími půjčkami. Přestal jsem platit sociální pojištění, zdravotní pojištění i daň. V současné době nemám žádné finanční prostředky a žádné movité věci. Abych při exekuci nepřišel i o kombajn, tak jsem ho prodal zpět leasingové společnosti a následně si jej vzal do nájmu. Peníze jsem použil na částečnou úhradu některých největších dluhů.

4.4.3 Odpovědi na výzkumné otázky

- 1) Jak jste se dostal/a/ do situace dlužníka?
Provádím práci pro zemědělská družstva, která mi proplácí faktury s velmi velkým zpožděním a nebo vůbec.
- 2) Znáte/znal/a/ jste dobře povinnosti v odvodu pojistného, které jsou stanoveny pro zaměstnavatele, resp. OSVČ? Ano, povinnosti znám.
- 3) Víte/věděl/a/ jste o důsledku nesplnění povinností v odvodu pojistného?
Vím, v současné době je můj dluh na penále vyšší, než dluh na pojistném.
- 4) Z jakého důvodu neodvádíte/neodváděl/a/ jste povinné platby pojistného?
Nemám finanční prostředky z důvodu druhotné platební neschopnosti.
- 5) Jak ovlivnilo vymáhání pojistného Vaši podnikatelskou činnost?
Zatím počítám s tím, že nesmím vlastnit žádnou movitou věc, která by mohla být zabavena, musím mít vše pronajaté.
- 6) Myslíte si, že se dalo této skutečnosti zabránit?
Měl jsem se domluvit i s ostatními věřiteli na postupném splácení dluhu, nebo na odložení výkonu rozhodnutí.
- 7) Jaké negativní změny přineslo toto nucené vymáhání nesplněné povinnosti do Vašeho života?
Po prodeji všech věcí z domácnosti soudním exekutorem, žijeme s rodinou ve velmi skromných podmínkách.
- 8) Jak Vás tato zkušenost ovlivnila?
Asi nijak. Každý rok jezdím s kombajnem pro stejná zemědělská družstva a věřím tomu, že proplatí staré i nové faktury za služby.
- 9) Váš dluh na pojistném a penále stále trvá, máte představu o tom, jak jej vyrovnáte?
Mám mezi odběrateli služeb téměř 2 miliony v neuhrazených fakturách, až mi dluh uhradí, pak budu schopen vyrovnat všechny svoje pohledávky.

4.5 Respondent 5

4.5.1 Analýza exekučních spisů

Pohlaví: muž

Druh činnosti: poskytování technických služeb – Živnostenské oprávnění od 7. 11. 2004

Doba pojištění OSVČ: 1. 12. 2004 do 12. 2. 2010

Odvod pojistného: nebyl prováděn od počátku přihlášení

Počet vedených správních výkonů rozhodnutí: 5

Počet vedených soudních výkonů rozhodnutí: 3

Zřízení soudcovského zástavního práva: 1

Neuhrazený dluh na pojistném a penále OSVČ ke dni 31. 12. 2009: 187 927,-- Kč

Z analýzy spisové dokumentace posledního respondenta vyplývá, že se jedná o problémového plátce pojistného již od samého počátku přihlášení k důchodovému pojištění OSVČ. Dlužné pojistné a penále bylo vymáháno opakovaně pouze soudním výkonem rozhodnutí, vždy ale bylo konstatováno soudním vykonatelem, že nebyly nalezeny žádné postižitelné věci. Soudní výkon rozhodnutí prodejem nemovitostí byl po opakované neúspěšné dražbě zastaven. OSSZ má sice pohledávku zajištěnou soudcovským zástavním právem, ale prodej nemovitosti je téměř nemožný, neboť se jedná o dům, ve kterém žije několik početných rodin rómské národnosti, včetně dotazovaného a jeho rodiny. Vzhledem k tomu, že pohledávka na pojistném a penále stále jen narůstala, podala OSSZ návrh na zrušení živnostenského oprávnění z důvodu neplnění povinností vůči státu. Až po zahájení řízení s živnostenským úřadem o zrušení živnostenských oprávnění se dotazovaný dostavil na OSSZ k jednání o svém dluhu. Požádal o úhradu dluhu ve splátkách, které mu byly rozhodnutím povoleny.

4.5.2 Zkrácený přepis rozhovoru

Požádal jsem o vystavení živnostenského listu z důvodu, že jsem nemohl nikde sehnat práci, a to jenom kvůli tomu, že jsem rómské národnosti. Mám pět dětí a nemohl a nechtěl jsem být stále hlášen jen na úřadu práce. Společně s několika dalšími Rómy jsme získávaly vždy jen nárazovou práci, kterou nikdo jiný nechce dělat, např. jako kopáči nebo přidavači na různých stavbách. Na zaplacení sociálního a zdravotního pojištění jsem nikdy neměl dostatečný příjem. V současné době nemohu najít žádnou práci, a proto jsem přerušil podnikání a přihlásil se na Úřadu práce ve Strakoniciích.

4.5.3 Odpovědi na výzkumné otázky

- 1) Jak jste se dostal/a/ do situace dlužníka?

Nikde jsem nesehnal práci jako zaměstnanec a při podnikání jsem dostával pouze příležitostné zakázky.

- 2) Znáte/znal/a/ jste dobře povinnosti v odvodu pojistného, které jsou stanoveny pro zaměstnavatele, resp. OSVČ?

Ano, povinnosti znám.

- 3) Víte/věděl/a/ jste o důsledku nesplnění povinností v odvodu pojistného?

Věděl, ale když jsem nevydělal dost prostředků, tak jsem prostě neplatil.

- 4) Z jakého důvodu neodvádíte/neodváděl/a/ jste povinné platby pojistného?

Nebylo dostatek pracovních příležitostí a byl malý výdělek, který postačoval jen na obživu rodiny.

- 5) Jak ovlivnilo vymáhání pojistného Vaši podnikatelskou činnost?

Nemám žádný majetek, kromě zchátralého domu, který se neprodal, takže mě vymáhání nijak neovlivnilo.

- 6) Myslíte si, že se dalo této skutečnosti zabránit?

Myslím, že asi nedalo, neboť jsem vydělával jen tak na obživu.

- 7) Jaké negativní změny přineslo toto nucené vymáhání nesplněné povinnosti do Vašeho života?

Je pravda, že bych nerad přišel o živnostenský list, protože pak bych neměl téměř žádnou možnost výdělku.

- 8) Jak Vás tato zkušenost ovlivnila?

Když jsem přestal koncem roku posílat splátky na dluh, tak jsem raději sám pozastavil živnost a přihlásil se do evidence nezaměstnaných, na úřadu práce.

- 9) Váš dluh na pojistném a penále stále trvá, máte představu o tom, jak jej vyrovnáte?

Nemám žádnou představu. Když budu mít práci, tak budu zase po částech dluh splácet.

4.6 Analýza dat zjištěných při výběru a vymáhání pojistného

Okresní správa sociálního zabezpečení Strakonice je orgánem státní správy, který provádí sociální pojištění. Pro účely hospodaření s majetkem státu včetně prostředků státního rozpočtu, účetnictví a pracovněprávních vztahů má OSSZ Strakonice postavení vnitřní organizační jednotky České správy sociálního zabezpečení, která řídí a kontroluje její činnost.

Ke dni 31. 12. 2009 bylo vykazováno v okrese Strakonice celkem 39 594 ekonomicky aktivních osob (**27**). Ekonomicky aktivní obyvatelstvo jsou lidé, kteří buď pracují, nebo jsou nezaměstnaní, ale práci si hledají nebo čekají, až se budou moci po dočasném přerušení do práce vrátit.

Z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel v okrese Strakonice, je u Okresní správy sociálního zabezpečení Strakonice evidováno v registru pojištěnců celkem 22 899 zaměstnanců a 6 385 osob, vykonávajících samostatnou výdělečnou činnost. Tento počet znamená, že 74% ekonomicky aktivních obyvatel, jsou klienti OSSZ Strakonice, kteří jsou poplatníky pojistného, ale zároveň také mohou uplatňovat dávkové nároky nemocenského a důchodového pojištění. V kategorie ostatních, která

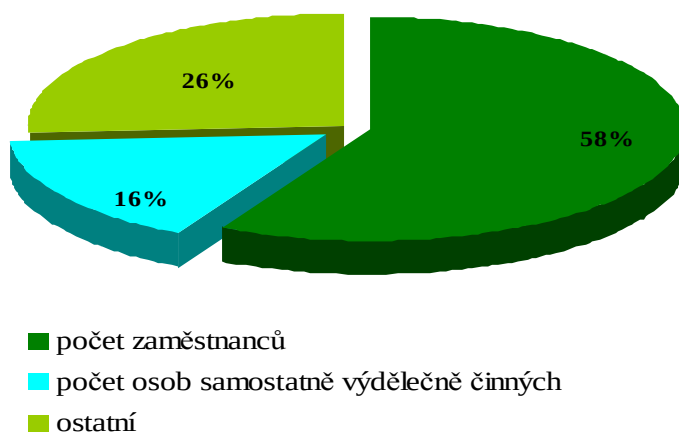
je uvedena v následující tabulce, jsou zahrnuti všichni, kteří byli k 31. 12. 2009 nezaměstnaní, ale práci si hledali, a dále ženy na mateřské dovolené, pracující na základě dohody o provedení práce, aj.

**Tabulka 4 - Rozdělení počtu ekonomicky aktivních osob v okrese Strakonice
ke dni 31. 12. 2009**

Celková pracovní síla v okrese Strakonice	39 594	100 %
z toho:		
počet zaměstnanců	22 899	58 %
počet osob samostatně výdělečně činných	6 358	16 %
ostatní	10 337	26 %

Zdroj: MPSV, statistické údaje OSSZ

Graf 1 – Procentní rozdělení celkového počtu ekonomicky aktivních osob v okrese Strakonice (k 31. 12. 2009)

Jednoznačně do pojistného systému tedy nejvíce přispívají zaměstnanci ze svých mezd, prostřednictvím zaměstnavatele, který je povinen odvádět vypočtené pojistné na účet okresní správy sociálního zabezpečení. Druhou takovou skupinu tvoří odvody osob samostatně výdělečně činných.

Skutečnost, že ne všichni zaměstnavatelé a osoby samostatně výdělečně činné plní svoji povinnost v odvodu pojistného dobrovolně, dokazují následující tabulky (Tabulka 5, Tabulka 6), ve kterých je podle jednotlivých let porovnán celkový počet zaměstnavatelů k počtu zaměstnavatelů s dluhem, resp. celkový počet OSVČ k počtu OSVČ s dluhem. Pro lepší vizuální představivost jsou údaje převedeny i do grafického vyjádření (Graf 2, Graf 3).

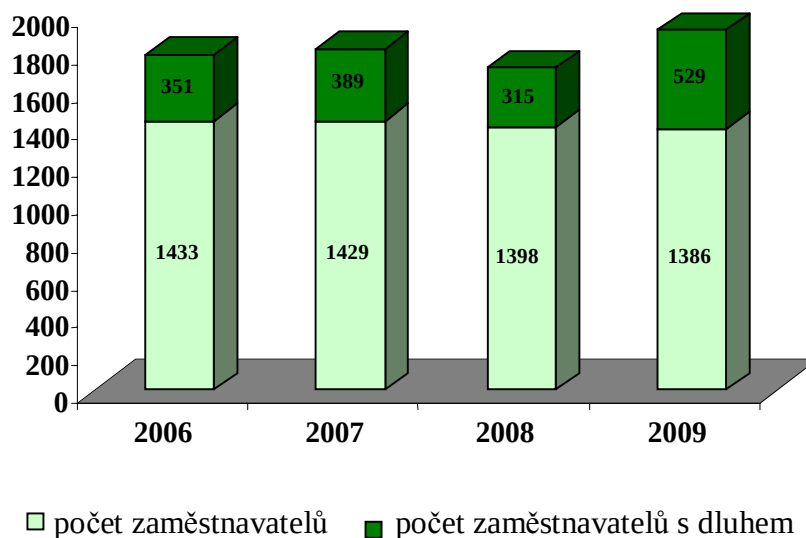
Celkový meziroční nárůst počtu zaměstnavatelů s dluhem k 31. 12. 2009 o 214 resp. nárůst OSVČ s dluhem o 536 k témuž datu byl ovlivněn nejen globální ekonomickou krizí v České republice, ale i nadále je ovlivňován zhoršující se platební morálkou plátců pojistného zejména v oblasti zemědělství, stavební činnosti a průmyslu. Ti tvoří v okrese Strakonice 34 % ze všech ekonomických subjektů k 31. 12. 2009 (27).

Tabulka 5 – Porovnání počtu zaměstnavatelů v jednotlivých letech s počtem zaměstnavatelů s dluhem na pojistném a penále

Rok	Stav k 31.12.2006	Stav k 31.12.2007	Stav k 31.12.2008	Stav k 31.12.2009
Počet zaměstnavatelů	1433	1429	1398	1386
Počet zaměstnavatelů s dluhem	351	389	315	529

Zdroj: statistické údaje OSSZ

Graf 2 – Porovnání počtu zaměstnavatelů v jednotlivých letech s počtem zaměstnavatelů s dluhem na pojistném a penále

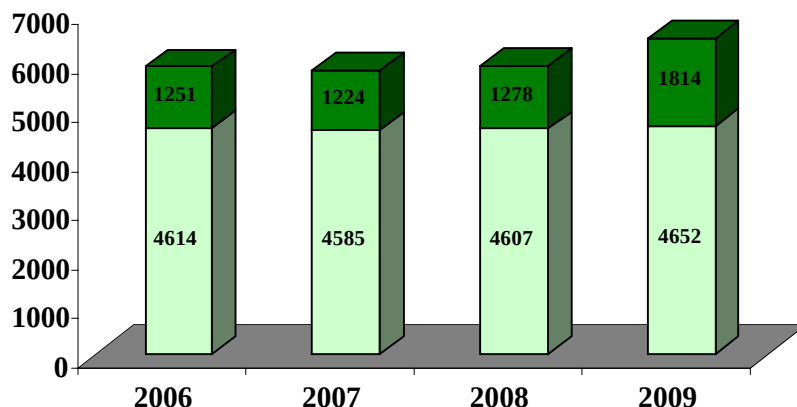

Tabulka 6 – Porovnání počtu OSVČ s povinností platit zálohy na důchodové pojištění v jednotlivých letech s počtem OSVČ s dluhem

Rok	Stav k 31.12.2006	Stav k 31.12.2007	Stav k 31.12.2008	Stav k 31.12.2009
Počet osob samostatně výdělečně činných s povinností platit zálohy na důchodové pojištění	4614	4585	4607	4652
Počet osob samostatně výdělečně činných s povinností platit zálohy na důchodové pojištění s dluhem	1251	1224	1278	1814

Zdroj: statistické údaje OSSZ

**Graf 3 – Porovnání počtu OSVČ s povinností platit zálohy na důchodové pojištění
v jednotlivých letech s počtem OSVČ s dluhem**

- počet osob samostatně výdělečně činných s povinností platit zálohy na důchodové pojištění s dluhem
- počet osob samostatně výdělečně činných s povinností platit zálohy na důchodové pojištění

Jedním z hlavních úkolů OSSZ Strakonice, resp. celé České správy sociálního zabezpečení, je výběr pojistného a naplnění státního rozpočtu pro potřeby zabezpečení občanů v sociálních situacích.

K dosažení tohoto cíle využívá OSSZ všechny dostupné zákonné prostředky při vymáhání, zajišťování a uplatňování pohledávek. Při zjišťování majetkových poměrů klientů, resp. dlužníků, spolupracuje s katastrálními úřady, soudy, s peněžními ústavy, orgány činnými v trestním řízení, zaměstnavateli a dalšími institucemi. OSSZ dále rozhoduje o způsobu vymáhání pohledávky cestou správní a soudní exekuce, o povolení splátek dlužného pojistného a penále (Tabulka 7, Tabulka 8, Graf 4).

**Tabulka 7 – Porovnání počtů způsobů vymáhání a zajišťování pohledávek
v jednotlivých letech na OSSZ Strakonice**

Rok	2006	2007	2008	2009
Počet správních výkonů rozhodnutí	1 551	1 147	1 146	969
Počet soudních výkonů rozhodnutí	703	522	592	598
Počet uskutečněných zástavních práv	32	38	15	30
Počet přihlášených pohledávek do konkurzního a insolvenčního řízení	11	7	10	6
Počet vydaných rozhodnutí o povolení Splátek dlužného pojistného a penále	44	18	38	47
Počet podaných návrhů na zrušení Živnostenských oprávnění	60	59	35	70

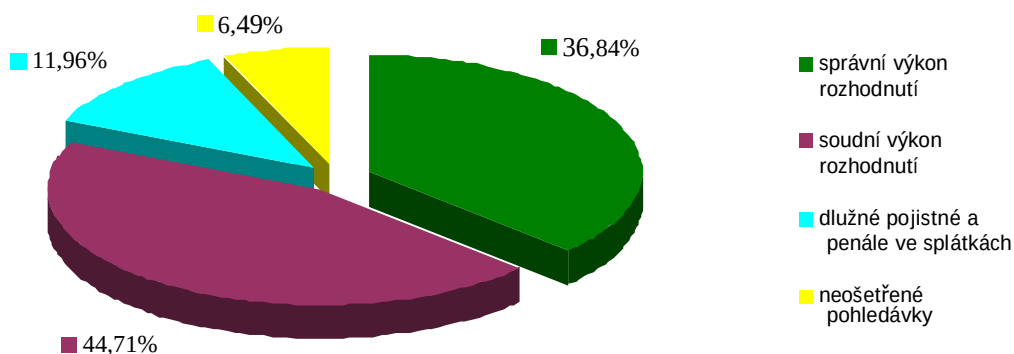
Zdroj: statistické údaje OSSZ

**Tabulka 8 – Celkový dluh na pojistném a penále ke dni 31. 12. 2009 v tis. Kč,
rozdělený podle způsobu vymáhání**

Pohledávky celkem k 31. 12. 2009 v tis. Kč	65 560,00	100,00%
z toho:		
správní výkon rozhodnutí	24 151,00	36,84%
soudní výkon rozhodnutí	29 315,00	44,71%
dlužné pojistné a penále ve splátkách	7 838,00	11,96%
neošetřené pohledávky	4 256,00	6,49%

Zdroj: statistické údaje OSSZ

**Graf 4 – Procentní rozdělení celkového dluhu na pojistném a penále
k 31. 12. 2009 podle způsobu vymáhání**

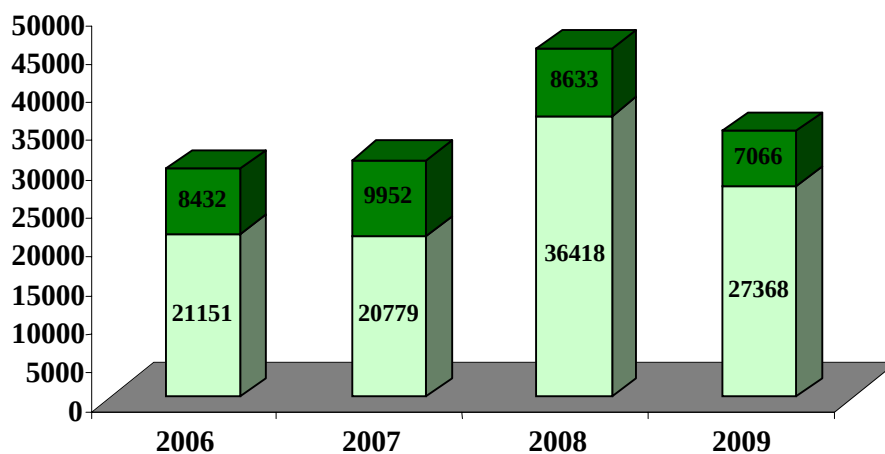
Z následujícího porovnání i grafického znázornění (Tabulka 9, Graf 5) je patrné, že největší úspěšnost při vymáhání pohledávek na pojistném a penále je na základě správního výkonu rozhodnutí, tj. na základě exekučního příkazu na provedení srážek z účtu povinného, ze mzdy, důchodu a jiných plateb a exekučního příkazu na přikázání jiné pohledávky. Vymáhání pohledávek na základě soudního výkonu rozhodnutí je úspěšné v těch případech, pokud je vymáhána nižší částka.

Tabulka 9 – Porovnání uhrazených pohledávek vymáhaných správní a soudním výkonem rozhodnutí v jednotlivých letech v tis. Kč

Rok	Stav k 31.12.2006	Stav k 31.12.2007	Stav k 31.12.2008	Stav k 31.12.2009
Uhrazené pohledávky vymáhané správním výkonem rozhodnutí v tis. Kč	21151	20779	36418	27360
Uhrazené pohledávky vymáhané soudním výkonem rozhodnutí v tis. Kč	8432	9952	8633	7066
Celkem uhrazené pohledávky v tis. Kč	29583	30731	45051	34426

Zdroj: statistické údaje OSSZ

Graf 5 – Porovnání uhrazených pohledávek vymáhaných správní a soudním výkonem rozhodnutí v jednotlivých letech v tis. Kč

- uhrazené pohledávky v soudním výkonu rozhodnutí v tis. Kč
- uhrazené pohledávky ve správním výkonu rozhodnutí v tis. Kč

5 DISKUZE

V souvislosti s poznatky v oblasti vymáhání pojistného na Okresní správě sociálního zabezpečení ve Strakonicih vyvstává otázka, jak toto vynucené plnění zákonné povinnosti v odvodu pojistného dopadá do celkové sociální oblasti jednotlivých dlužníků, v jaké míře zasahuje do jejich životních situací a jaký má vliv na změnu kvality jejich života. Cílem provedeného výzkumu bylo nalézt na tyto otázky odpověď.

Diskuze k odpovědím na otázku č. 1

Cílem této otázky bylo získat informace od respondentů, z jakých důvodů se vlastně ocitli v pozici dlužníka OSSZ. Z rozhovorů vyplynulo, že příčina zadlužení je vlastně ve ztrátě zákazníků, v upřednostňování svých zájmů, ve špatném podnikatelském záměru a v druhotné platební neschopnosti.

Podnikání se rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku, viz ustanovení § 2 zákona 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění. Podle mého názoru spočívá úspěšnost v podnikání resp. v dosažení zisku z podnikání, zejména v osobě podnikatele jako takového. Je určité důležité, jaký cíl si každý podnikatel před sebe klade, ale je také důležité, jaká rizika je schopen přijmout. Úspěch či neúspěch v podnikání je závislý na osobnostní charakteristice podnikatele, kam bezesporu patří vlastnosti, schopnosti a styly chování, ale také špatné rozhodování a přeceňování svých schopností. Neméně důležité jsou pro podnikatele znalosti, dovednosti a zkušenosti.

Diskuze k odpovědím na otázku č. 2 a otázku č. 3

Odpovědi na druhou otázku se respondenti měli vyjádřit ke znalosti základních povinností zaměstnavatele nebo osoby samostatně výdělečně činné. Třetí otázka se týkala důsledků, které plynou zaměstnavateli nebo OSVČ při porušení povinnosti v odvodu pojistného. Všichni respondenti odpověděli shodně, že znají povinnosti poplatníků pojistného a jsou si vědomi důsledků při jejich neplnění.

Jednoznačný výsledek odpovědí je logický, neboť povinnosti zaměstnavatelů v sociálním zabezpečení vyplývají z ustanovení § 35a zákona č. 582/1991 Sb., povinnosti OSVČ vyplývají z ustanovení § 48 a násl. zákona č. 582/1991 Sb., a povinnosti v odvodu pojistného zaměstnavatele a OSVČ vyplývají z ustanovení § 8 a násl. zákona č. 589/1992 Sb. Základní povinnosti si zaměstnavatelé i OSVČ logicky hlídají, neboť s jejich nesplněním zákon spojuje hrozbu uložení sankce v podobě pokuty (ust. §54 zákona č. 582/1991 Sb.) a penále (ust. §20 zákona č. 589/1992 Sb.). Svědčí o tom i ta skutečnost, že OSSZ Strakonice vystavila v roce 2007 celkem 143 rozhodnutí o pokutě za porušení povinností zaměstnavatele nebo OSVČ uvedených v zákoně č. 582/1991 Sb., v roce 2008 bylo vystaveno celkem 98 rozhodnutí o pokutě a v roce 2009 jich bylo vystaveno pouhých 18.

Okresní správa sociálního zabezpečení Strakonice rovněž působí v rámci své činnosti osvětově a na povinnosti podnikatele permanentně upozorňuje již při jejich prvním kontaktu s OSSZ. Dále je tato problematika v dostatečné míře prezentována v účelových publikacích vydávaných Českou správou sociálního zabezpečení, které jsou dostupné na každé okresní správě a také na webových stránkách ČSSZ (4) a ve vydávaném měsíčníku Národní pojištění (5).

Diskuze k odpovědím na otázku č. 4

Tato otázka se týkala důvodu, proč vlastně poplatníci pojistného svoji zákonnou povinnost neplní. Dva respondenti se v podstatě shodli v tom, že v jejich případě neplacení pojistného je důsledkem druhotné platební neschopnosti, u tří respondentů byla důvodem neplacení pojistného ta skutečnost, že dříve než pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti uhrazovali dlužné částky jiným věřitelům, zejména energii, splátky úvěrů, splátky leasingů a tak podobně. U jednoho respondenta bylo důvodem to, že v průběhu podnikání měl tak málo možností výdělečné činnosti, že získané finanční prostředky postačovaly pouze na obživu jeho samého a jeho rodiny.

Čtvrtá položená otázka respondentům byla vlastně klíčovou otázkou, která měla přinést odpověď na to, proč a z jakého důvodu se poplatníci zařadili mezi dlužníky

OSSZ. Z jejich odpovědí se dají odvodit základní problémy v podnikatelské sféře v podstatě totožné u všech dlužníků OSSZ. Mezi obecně zmiňované problémy, se kterými se podnikatelé potýkají, je zcela nedostatečná podpora podnikání ze strany státu, nepřehledná a nesrozumitelná legislativa, složité administrativní procedury, velmi špatná vymahatelnost práva a celková špatná platební morálka. Včasné neplacení odebraného zboží a služeb může malým živnostníkům pořádně zkomplikovat život, zvláště, pokud nemají vlastní finanční rezervy na překlenutí nedostatku hotovosti. Problém je v tom, že ze zákona fyzická osoba ručí za závazky celým svým majetkem, to znamená i soukromým majetkem. Stačí proto, aby klíčový zákazník měl podstatné zpoždění s platbou faktury, a podnikatel se může dostat do platební neschopnosti. Podnikatelé v podstatě nemají efektivní prostředky, jak rychle donutit zákazníky zaplatit včas. Soudní cesta bývá většinou zdlouhavá a živnostníci potřebují vhodné provozní financování, které by jim pomohlo vypořádat se s tímto dočasným výpadkem finančních prostředků. Kromě zadlužování u bankovního sektoru využívají ve větší míře i další formy finančních služeb, tj. leasing a úvěry u nebankovních institucí. Dalším takovým přiznaným problémem v podnikatelské sféře, který se z výzkumného vzorku dá zcela jistě přenést na významnou skupinu dlužníků je nedostatek zkušeností s podnikáním, neschopnost nalézt další podnikatelské příležitosti, pomalé rozhodování a nedostatečná, nebo spíše podceněná připravenost na nečekané události. V důsledku poklesů příjmů z podnikatelské činnosti nejsou často schopni dlouhodobě udržovat i obvyklou úroveň spotřeby a jejich životní úroveň se z tohoto důvodu zpravidla výrazně snižuje.

Domnívám se, že tvrzení většiny podnikatelů, že ze strany státu je zcela nedostatečná podpora, je mylné. Existují například Regionální poradenská a informační centra, která poskytují malým a středním podnikatelům bezplatné úvodní konzultace a cenově zvýhodněné služby podnikatelského poradenství, pomoc při vytváření podnikatelských plánů a realizačních projektů, zprostředkování bankovních úvěrů, vytváření nových pracovních míst, poskytují informace o dalších možných programových podporách a podporách regionu, organizují vzdělávací semináře pro podnikatele apod. Dále se konají různé semináře, které jsou určené zejména pro malé a střední firmy, uvažující o možnosti získání podpory z evropských fondů (3).

Diskuze k odpovědím na otázku č. 5

Respondenti odpovídali na otázku, jak vymáhání pojistného ovlivnilo jejich podnikatelskou činnost. Ve dvou případech odpověděli, že je vymáhání nijak neovlivnilo, neboť sami ukončovali podnikatelskou činnost. Dvěma respondentům byl z důvodu předcházejícího exekučního příkazu OSSZ na přikázání pohledávky na peněžní prostředky dlužníka na účtech vedených u peněžních ústavů zamítnut úvěr, v důsledku toho se museli obrátit na nebankovní instituce k poskytnutí úvěru, což bylo pro ně nevýhodné. Jeden respondent uvedl, že v důsledku vymáhání dlužného pojistného a penále exekučním příkazem na přikázání jiné pohledávky ztratil několik svých stálých odběratelů výrobků. Jednomu respondentovi bylo na základě návrhu OSSZ zrušeno živnostenské podnikání z důvodu neplnění závazků podnikatele vůči státu.

V souladu s ustanovením § 6 odst. 4 písm. y) zákona č. 582/1991 Sb., mohou OSSZ navrhopvat živnostenským úřadům zrušení živnostenských oprávnění podnikateli z důvodu neplnění závazků podnikatele vůči státu. Mezi nejčastější důvody k podání těchto návrhů patří evidování dluhu na pojistném a penále s tím, že exekuční řízení vedená za účelem vymožení této pohledávky byla neúspěšná, ať již zcela nebo částečně, dále pak z důvodu nepředkládání přehledů o příjmech a výdajích osoby samostatně výdělečně činné a v neposlední řadě jsou návrhy podávány také u odhlášených plátců s evidovaným dluhem a s platným živnostenským oprávněním. V souvislosti s předkládáním návrhů na zrušení živnostenských oprávnění je nutné konstatovat, že mnohdy reagují dlužníci na výzvy živnostenských úřadů rychleji a svědomitěji, než na jakékoliv výzvy a urgency OSSZ. Nejčastěji jsou na OSSZ Strakonice podávány návrhy na zrušení živnostenských oprávnění těch plátců pojistného, u nichž se nepodařilo docílit úhrady pohledávky prostřednictvím vlastního výkonu rozhodnutí, ať již správní nebo soudní cestou. Pod pohrůžkou ztráty oprávnění k podnikání většina podnikatelů začne spolupracovat s OSSZ a má snahu své dluhy postupně uhradit. Jsou ale i takové případy, kdy není ze strany podnikatele na podaný návrh živnostenskému úřadu reagováno, dochází ke zrušení živnostenského oprávnění a následuje i odhlášení

z pojištění u OSSZ. Tímto okamžikem je alespoň docíleno zastavení nárůstu pohledávek na pojistném včetně penále. Navíc se zde následně otevírá možnost vést správný výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky srážkou ze mzdy, neboť dlužníci bez oprávnění k podnikání jsou nuceni hledat zaměstnání, které dříve či později naleznou a ze kterého je potom možné pohledávku postupně uspokojit.

V roce 2009 podala OSSZ Strakonice 70 návrhů na zrušení živnostenského oprávnění a celkem ve 48 případech tento návrh brala zpět, neboť pominuly skutečnosti, pro které byl návrh podán. Dlužníci pod hrozbou zrušení živnostenského oprávnění své dluhy na pojistném a penále uhradili.

Diskuze k odpovědím na otázku č. 6

Otázka směřovala k zamyšlení respondentů nad tím, zda oni sami mohli ovlivnit situaci, kdy OSSZ na nich vymáhá neuhrazené pojistné a penále.

Odpovědi jednotlivých respondentů jsou jednoznačné. Samozřejmě, že se vymáhání dalo zabránit. Jednak včasným placením pojistného, což je základní povinností jak zaměstnavatele, tak osoby samostatně výdělečně činné a dále komunikací s OSSZ.

Podle mých zkušeností z oblasti vymáhání pohledávek kontaktuje dlužník OSSZ až v době, kdy již běží např. soudní výkon rozhodnutí a soudní exekutor sepsal movitý majetek, nebo v době, kdy živnostenský úřad zahájí řízení o zrušení živnostenského oprávnění, nebo v situaci, kdy už má zablokován účet u peněžního ústavu. Důležitá je komunikace dlužníka s OSSZ. Pokud se klient dostaví na OSSZ včas, tj. když obdrží výkaz nedoplatků, platební výměr nebo když obdrží upozornění, že neplní povinnosti tak, jak jsou stanoveny zákonem, pak je i ze strany OSSZ snaha podat pomocnou ruku v podobě splátek dlužného pojistného a penále nebo v podobě odkladu výkonu rozhodnutí. Na základě žádosti dlužníka může také OSSZ prominout částečně nebo zcela dlužné penále, v souladu s ustanovením vyhlášky č. 161/1998 Sb., o promíjení penále správami sociálního zabezpečení.

Diskuze k odpovědím na otázku č. 7

Na otázku, jaké negativní změny přineslo nucené vymáhání do osobního života, odpovídali téměř shodně všichni respondenti, že v současné době jsou jejich životní podmínky velmi skromné, žijí pouze s rodinou ze sociálních dávek, z příjmu pouze jednoho člena rodiny a nebo z finanční částky, rovnající se částce životního minima.

Podle mého zjištění žádný z respondentů nepotvrdil, že jejich současná tíživá situace je důsledkem vymáhání právě jen samotného dluhu na pojistném a penále, tedy zapříčiněná Okresní správou sociálního zabezpečení Strakonice. Pokud jsou dlužníci OSSZ, pak zpravidla dluží i peněžním ústavům, zdravotním pojišťovnám, správci daně, ale i jiným nestátním organizacím nebo soukromým osobám. Pokud by tedy ze strany OSSZ nebyly učiněny příslušné kroky k vymození dlužného pojistného a penále, pak by zcela jistě vymáhal své pohledávky jiný správní úřad nebo soukromý exekutor. Podle statistických údajů Exekutorské komory a Ministerstva spravedlnosti bylo v loňském roce nařízeno 718 000 exekucí, kromě toho i více než 300 000 soudních výkonů rozhodnutí, tedy "exekucí" prováděných soudem **(9)**.

Myslím si, že odpověď na tuto otázku se netýká pouze zkoumaného vzorku respondentů, ale dala by se rozšířit na všechny dlužníky, kteří jsou v důsledku svého neúspěchu v podnikání odkázáni na sociální dávky. Základním kritériem při zjišťování nároku na dávky státní sociální podpory, poskytované na základě zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění, **(37)** je životní a existenční minimum **(34)**, které má i rozhodující roli při poskytování pomoci osobám, které se nacházejí ve stavu hmotné nouze. Dávky hmotné nouze jsou upraveny zákonem č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění **(38)**.

Důležité je konstatování, že životní ani existenční minimum není dávkou, jde o fiktivní částku, která je zákonodárcem považována v daný okamžik za minimální příjem člověka k uspokojení jeho základních potřeb, tak, aby přežil. Úkolem institutu existenčního minima je zvýšit motivaci dospělých osob v hmotné nouzi aktivně spolupracovat na změně své nepříznivé situace.

Myslím si, že jsou zářezující výsledky telefonického průzkumu, který prováděla společnost Provident Financial. Odpovídalo 200 dotázaných, kteří patří mezi

nezaměstnané, na otázku, jak tuto svoji tíživou sociální situaci řeší. Celých 47 % zkoumaného vzorku dotazovaných se při ztrátě zaměstnání spoléhá na podporu v nezaměstnanosti (tedy na pomoc státu) a 33 % dotazovaných se spoléhá na sociální dávky, nebo vidí řešení v odchodu do předčasného starobního důchodu a do starobního důchodu (znovu spoléhání na pomoc státu).

Z celkového počtu dotazovaných se 80 % lidí spoléhá pouze na pomoc od státu, ostatní vidí řešení finanční situace v půjčkách od peněžních ústavů, nepeněžních ústavů, ale žádný z nich nepřemýšlí o tom, jak by sám aktivně spolupracoval na změně své tíživé situace, např. intenzivním hledáním nového zaměstnání **(13)**.

Diskuze k odpovědím na otázku č. 8 a č. 9

Poslední otázky pokládané respondentům se týkaly vyjádření, jak jednotlivé respondenty situace ovlivnila a jakým způsobem hodlají dlužné pojistné a penále uhradit.

Domnívám se, že odpovědi na položené otázky spolu úzce souvisí. První respondent odpovídal, že již nikdy nebude podnikat, to znamená, že již nechce znovu vstoupit do složité situace podnikání a vzhledem k tomu, že mu v tom brání i současný zdravotní stav, je srozuměn se skutečností, že bude svůj dluh splácet formou srážek z vypláceného invalidního důchodu. Ostatní respondenti uvádějí, že problémy v podnikání byly v důsledku vlastních chyb, které již nechtějí opakovat. Úhrada dluhu je tak závislá na novém úspěchu v podnikání.

Kdo skutečně podniká rozumně a bez zbytečného zadlužení, nikdy neriskuje tolik, aby nemohl začít znovu. Pro takové lidi je nový začátek pouze otázkou správného nastavení mysli. Podnikatelé vlastně nekrachují z důvodů, že dělají chyby, ale protože si je nechtějí připouštět. Krize přichází v okamžiku, kdy se takových přehmatů nahromadí více za sebou. Člověk pak hledá nějakou skrytou příčinu neúspěchu a nechce si připustit, že by mohla být v něm samém: že je třeba nespolehlivý, dělá lživou reklamu nebo nehledí na přání zákazníků.

Samozřejmě jsou i četné případy nezaviněných krachů, které jsou důsledkem například druhotné platební neschopnosti, nekalého či podvodného jednání odběratelů i dodavatelů apod. Někdy zase jen selže (není úspěšný) zamýšlený podnikatelský záměr.

6 ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo na základě provedeného výzkumu, nejprve zmapovat dopady vymáhání pohledávek v rámci vedených exekučních řízení do sociální situace klientů OSSZ a v návaznosti na to zjistit, v jaké míře se vynucené vymáhání zákonné povinnosti podílí na zhoršování životní situace jednotlivců.

Pro dosažení stanoveného cíle jsem zvolila metodu analýzy dokumentů, techniku obsahové analýzy a sekundární analýzy dat. Jako doplňující metodu jsem použila dotazování, techniku polořízeného rozhovoru. Se záměrem získat co nejvíce informací o zkoumané problematice jsem využila pro sběr primárních dat kvalitativní výzkum. Cílovou skupinu tvořilo pět plátců nebo bývalých plátců pojistného, kteří jsou zároveň dlužníky Okresní správy sociálního zabezpečení Strakonice a jejichž dluh na pojistném a penále byl vymáhán správním nebo soudním výkonem rozhodnutí.

Z výsledků analýzy dokumentů, obsahové analýzy a sekundární analýzy dat jsem došla k závěru, že příčinou neplacení pojistného jednotlivých respondentů, kteří se zúčastnili mého výzkumu, ale i ostatních dlužníků Okresní správy sociálního zabezpečení Strakonice, není neznalost zákona o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a důsledků, vznikajících z tohoto porušování, ale především je to vlastní nesprávný odhad situace, přecenění svých možností, druhotná platební neschopnost, špatný podnikatelský záměr, ale také upřednostňování svých nadstandardních požadavků, například nové zařízení bytu, luxusní dovolená aj., před plněním zákonné povinnosti.

Na základě vlastních zkušeností z činnosti na oddělení vymáhání pojistného musím ale konstatovat, že podnikatelé velmi často zneužívají právní úpravy a neplní své povinnosti zcela vědomě s tím, že je pro ně v některých případech neplnění povinností vůči státu výhodné. Například díky snížené sazbě penále na 0,05 % z dlužného penále za každý kalendářní den, kdy dluh na pojistném trvá, raději hradí přednostně své závazky vůči peněžním ústavům, před pojistným. Zejména v činnostech souvisejících s vymáháním pohledávek je citelný fakt, že právní nástroje k donucení splnění stanovených povinností nejsou dostatečně silné a zákonem stanovené lhůty v rámci procesu vymáhání jsou vůči dlužníkům značně benevolentní.

K usnadnění, urychlení, ale i k zefektivnění procesu vymáhání pohledávek by mohly přispět následující návrhy na změny v některých postupech:

- V důsledku kritiky především podnikatelské části veřejnosti došlo v mnohých případech k ustoupení od praxe, která byla účinná a nutila tak plátce plnit své povinnosti vůči státu (např. potvrzení o bezdlužnosti). V souvislosti s negativními následky zrušení tohoto institutu by bylo vhodné zvážit jeho opětovné zavedení při získání živnostenského oprávnění, a to včetně zřízení této povinnosti pro zemědělské subjekty, zejména v případě předložení žádosti o poskytnutí dotace. Od doby, kdy byla pro zemědělské subjekty v případě žádosti o dotaci povinnost předložit potvrzení o bezdlužnosti zrušena, jde o zcela nelogický postup, kdy na jedné straně tyto subjekty dluží státu značné finanční částky a na druhou stranu získávají dotace z různých, mnohdy i státních fondů. Kromě zemědělských subjektů by opětovné zavedení povinnosti předložit potvrzení o bezdlužnosti bylo zcela vhodné u fyzických osob, které jsou cizími státními příslušníky a podnikají na území České republiky. Zcela jistě by tato skutečnost mohla přispět k zefektivnění procesu vymáhání pohledávek.
- Dalším přínosem, zejména pro urychlení zajišťování pohledávek zástavními právy, by bylo zákonem umožněné zřízení přímého nahlížení do Rejstříku zástav, vedeného Notářskou komorou České republiky, pro pracovníky OSSZ na úseku vymáhání pohledávek. Přímé nahlížení do uvedeného rejstříku, by umožnilo vyšší informovanost o majetku dlužníka (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění).
- Informovanost o majetku dlužníka OSSZ by také zvýšilo umožnění nahlížení do registru silničních vozidel, v souladu s ustanovením § 4 zákona 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích, v platném znění.

Informace o vlastnictví motorového vozidla by mohla být využita při zřizování zástavního práva k movitým věcem.

- V souvislosti s evidencí jak OSVČ, tak právnických či fyzických osoby by urychlilo proces vymáhání, ale i některé jiné činnosti OSSZ související např. s účtováním plateb pojistného, kdyby byla zákonem stanovená povinnost, mít zřízen účet u peněžního ústavu v době evidence u OSSZ. Zároveň by měla být stanovená povinnost nahlásit veškeré platné účty v době přihlašování do pojištění a také změny v průběhu pojištění.

Okresní správa sociálního zabezpečení Strakonice se každoročně zaměřuje na plnění hlavních činností ČSSZ jako celku a právě výběr pojistného řadí jako svůj prioritní úkol. Ke splnění stanoveného cíle jsou na OSSZ používány všechny dostupné zákonné prostředky k vymožení, zajištění a uplatnění pohledávek. Tím se jednotliví dlužníci OSSZ dostávají do situace, kdy jsou mnohdy v důsledku vymáhání dluhu odkázáni na podporu v nezaměstnanosti, dávky státní sociální podpory, aj. Skutečnost, že tíživá životní situace je zapříčiněna pouze vymáháním dlužného pojistného a penále okresní správou, jednotliví dlužníci vyvrátili s tím, že z důvodu zadlužení i u jiných státních institucí a jiných soukromých osob, by tato situace nastala, i kdyby neexistoval dluh na pojistném.

Stanovený cíl této bakalářské práce byl splněn a výsledky, které vyplynuly z provedeného výzkumu, zcela jistě zvýší informovanost v dané problematice. Uvedené návrhy k usnadnění a urychlení vymáhání pohledávek, by v praxi mohly být využity pro efektivnější provádění exekucí na okresních správách sociálního zabezpečení.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BAŘINOVÁ, Dagmar - VOZŇÁKOVÁ, Iveta. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.
2. BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 - citace: metodika a obecná pravidla*. [online]. Verze 3.3. Poslední aktualizace 11. 11. 2004. 21 s. [cit. 2010-04-03]. Dostupné z <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.
3. BusinessInfo. *Oficiální portál pro podnikání a export*. [online]. 16. 4. 2010 [cit. 2010-04-16]. Dostupné z: <<http://www.businessinfo.cz/cz/podpory-a-dotace/>> .
4. ČSSZ. *Publikace*. [online]. 16. 4. 2010 [cit. 2010-04-16]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/publikace.htm>>.
5. ČSSZ. *Národní pojištění*. [online]. 16. 4. 2010 [cit. 2010-04-16]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/>>.
6. ČSSZ. *Zprávy o činnosti*. [online]. 16. 4. 2010 [cit. 2010-04-16]. Dostupné z: <<http://www.cssz.cz/cz/informace/informacni-materialy/zpravy-o-cinnosti.htm>>.
7. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vydání. Praha: Carolinum, 2002. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
8. DÖRFL, Luboš. K vymáhání pohledávek výkonem rozhodnutí, exekucí nebo v insolvenčním řízení. *Právní rádce*, 2009, roč. XVII, č. 3, s.16-20. ISSN 1210-4817.
9. Exekutorská komora České republiky. *Alarmující statistika exekucí*, [online]. 1. 2. 2010 [cit. 2010-04-17]. Dostupné z: <<http://www.ekcr.cz/aktuality/>> .
10. FETTER, Richard. Dohody o srážkách ze mzdy a jiných příjmů z pracovněprávního vztahu. *Právní rádce*, 2008, roč. XVI, č. 11, s. 32-37. ISSN 1210-4817.
11. GROSSOVÁ, M. *Exekuce na peněžitě plnění v současné právní praxi*. 5. vydání. Praha: Linde, 2007. 603 s. ISBN 978-80-7201-621-1.
12. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

13. HOVORKA, Jiří. *Češi žijí od výplaty k výplatě a rezervy si netvoří*. [online]. 19.3.2010 [cit.2010-04-15]. Dostupné z: <<http://www.mesec.cz/clanky/cesi-ziji-od-vyplaty-k-vyplate-rezervy-si-netvori/>>.
14. KAHOUN, Vilém , et al. *Sociální zabezpečení : vybrané kapitoly*. 1. vydání. Praha : Triton, 2009. 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2.
15. Konsolidovaná verze Nařízení Rady (EEC) 1408/71 z 14. června 1971, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství. [online]. 21.4.2005 [cit.2010-04-15]. Dostupné z: < <http://www.mpsv.cz/cs/549>>.
16. KUBELOVÁ, Veronika – KOZLOVÁ, Lucie. *Jak psát bakalářskou a diplomovou práci*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2008. 56 s. ISBN 978-80-7394-112-3.
17. KURKA, Vladimír – DRÁPAL, Ljubomír. *Výkon rozhodnutí v soudním řízení*. Praha: Linde, 2004. 854 s. ISBN 80-7201-443-9.
18. MATĚJKOVÁ, Adéla. Smlouva o zřízení zástavního práva k nemovitostem. *Právní rádce*, 2010, roč. XVIII, č. 2, s. 58-62. ISSN 1210-4817.
19. MPSV. *Statistické informace, projekce a Pojistněmatematické zprávy o sociálním pojištění: Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008*. [online]. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí. říjen 2008. 100 s. [cit. 2010-04-04]. Dostupné z <<http://www.mpsv.cz/cs/1353>>.
20. Nařízení vlády číslo 595/2006 Sb., o způsobu výpočtu základní částky, která nesmí být sražena povinnému z měsíční mzdy při výkonu rozhodnutí, a o stanovení částky, nad kterou je mzda postižitelná srážkami bez omezení (nařízení o nezabavitelných částkách), v platném znění.
21. ONDRUŠ, Radek. *Správní řád: nový zákon s důvodovou zprávou a poznámkami*. Praha: Linde, a. s., 2005. 515 s. ISBN 80-7201-523-0.
22. PEČINKA, Hynek. Správní exekuce na peněžitá plnění. *Právní rádce*, 2006, roč. XIV, č. 7, s. 41-43. ISSN 1210-4817.
23. PORADCE: *insolvenční zákon s komentářem*. Č. 6 (červen 2007). Český Těšín: Erbová, 2007. Vychází měsíčně. ISSN 1211-2437.

24. PORADCE: *občanský soudní řád – zákon s komentářem*. Č. 11 (listopad 2009). Český Těšín: Hlavsa, 2009. Vychází měsíčně. ISSN 1211-2437.
25. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vydání. Praha: Grada Publisching, a.s., 2009. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
26. SCHELLEOVÁ, Ilona. a kol. *Exekuční řízení*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, s.r.o., 2005. 271 s. ISBN 80-86861-46-5.
27. Statistický bulletin. *Sociální a ekonomický vývoj Jihočeského kraje za rok 2009*. [online]. 31.10.2010 [cit.2010-04-15].
Dostupné z: < <http://www.czso.cz/xediciplan.nsf/p/311302-09>>.
28. *Social security systems have been negatively affected by the current financial and economic crisis*. [online]. First published November 2009. [cit.2010-04-15].
Dostupné z: < <http://www.issa.int/aiss/Topics/Social-security-financing> >.
29. STRAUSS, Anselm – CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Sdružení Podané ruce, 1999. 198 s. ISBN 80-85834-60-X.
30. ŠVARÍČEK, Roman, et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. 1. vydání. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
31. TRIPES, A. *Exekuce v soudní praxi*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 836 s. ISBN 80-7179-489-9.
32. Ústavní soud České republiky. *Listina základních práv a svobod*. [online]. 15.4.2010 [cit.2010-04-15]. Dostupné z: < <http://www.concourt.cz/clanek/1666> >.
33. Zákon číslo 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
34. Zákon číslo 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, v platném znění
35. Zákon číslo 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, v platném znění
36. Zákon číslo 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, v platném znění.
37. Zákon číslo 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění.
38. Zákon číslo 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném znění
39. Zákon číslo 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, v platném znění.
40. Zákon číslo 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění.

41. Zákon číslo 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění
42. ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení*. 2. aktualizované vydání.
Praha: Anag, 2010. 140 s. ISBN 13-978-80-7263-579-5.

8 KLÍČOVÁ SLOVA

Pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

Poplatníci pojistného

Sazby pojistného

Správní výkon rozhodnutí

Soudní výkon rozhodnutí

Vyměřovací základ

Vymáhání, zajišťování a uplatňování pohledávek